

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
BANKACILIK VE SİGORTACILIK ENSTİTÜSÜ
SERMAYE PİYASASI VE BORSA ANABİLİM DALI

**DÖVİZ KURU VE TÜFE'NİN BANKA HİSSELERİNDE
YATIRIMCI KARARLARINA ETKİSİNİN ANALİZİ**

Yüksek Lisans Tezi

HASAN KALYONCU

İSTANBUL, 2021

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
BANKACILIK VE SİGORTACILIK ENSTİTÜSÜ
SERMAYE PİYASASI VE BORSA ANABİLİM DALI

**DÖVİZ KURU VE TÜFE'NİN BANKA HİSSELERİNDE
YATIRIMCI KARARLARINA ETKİSİNİN ANALİZİ**

Yüksek Lisans Tezi

HASAN KALYONCU

Danışman: DOÇ. DR. GÜÇLÜ OKAY

İSTANBUL, 2021

ÖZET

Ülkemizde ekonomik büyümenin son yıllarda kredi büyümesi kanalıyla sağlanması sebebiyle bankaların önemi ve ekonomideki büyüklüğü her geçen gün artmaktadır. Büyüyen bankacılık sektörünün oldukça etkin dış denetime tabi tutulması nedeniyle banka hisse senetleri tercih oranı yüksek olan güvenilir bir yatırım aracı haline gelmiş olup Borsa İstanbul piyasa değerinin önemli bir kısmını oluşturmaktadır.

Tasarruf oranının ülkemizde gelişmiş ülkelere göre düşük olması nedeniyle yabancı sermaye gereksinimi oldukça fazladır. Bankalar bu açığı sendikasyon kredileri vasıtasıyla yabancı para birimlerinden borçlanarak kapatmaktadır. Yanı sıra, ülkemizde cari açığın süreklilik göstermesi sebebiyle de döviz borçlanmaları önem arz etmektedir.

İstikrarlı bir döviz kuru fiyatı sağlamak adına ülkemiz reel faiz vermek zorunda olması nedeniyle enflasyon oranı piyasa faizinin belirlenmesinde ana etkidir. Bankaların temel gelir kaynağı faizin enflasyon oranına göre belirlenmesi sebebiyle enflasyon oranı bankaların karlılığına etki eden önemli bir faktördür.

Döviz kuru ve enflasyon oranının literatürde bankacılık sektörünün iş yapış şekline ve karlılığına büyük ölçüde etkisi olduğu kabul edilmektedir. Bu çalışmada söz konusu bağımsız değişkenlerin 2013 yılından Eylül 2020'ye kadar olan dönemde aylık veriler kullanılarak incelenmiş olup Borsa İstanbul'da payları işlem gören yedi bankanın Johansen Sınırsız Eş Bütünleşme analizine göre döviz kuru ve TÜFE ile eş bütünleşme ilişkisi bulunduğu ortaya konulmuştur.

Anahtar Kelimeler:

Banka hisse senetleri, döviz kuru, enflasyon, sermaye piyasaları

ABSTRACT

Since the economic growth in our country has been achieved through credit growth in recent years, the importance of banks and their size in the economy are increasing day by day. Due to the fact that the growing banking sector is subject to a highly effective external audit, bank stocks have become a reliable investment instrument with a high preference rate, and they constitute a significant part of Borsa Istanbul's market value.

Due to the low savings rate in our country compared to developed countries, foreign capital requirement is quite high. Banks cover this deficit by borrowing from foreign currencies through syndicated loans. In addition, foreign exchange borrowing is important due to the continuity of the current account deficit in our country.

Since our country has to pay real interest rates in order to maintain a stable exchange rate price, the inflation rate is the main factor in determining the market interest rate. The inflation rate is an important factor affecting the profitability of the banks, as the main source of income for banks is determined according to the inflation rate.

It is accepted in the literature that the exchange rate and inflation rate have a great effect on the way the banking sector does business and profitability. In this study, these independent variables were analyzed using monthly data from 2013 to September 2020, and it was revealed that seven banks whose shares are traded in Borsa Istanbul have a co-integration relationship with exchange rate and CPI according to the Johansen Unlimited Co-Integration analysis.

Key Words:

Bank stocks, exchange rate, inflation, capital markets

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

TABLolar LİSTESİ	iv
GRAFİKLER LİSTESİ.....	vi
KISALTMALAR LİSTESİ.....	vii
GİRİŞ.....	1

I. BÖLÜM

SERMAYE PİYASALARI ARAÇLARI KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE BORSA İSTANBUL TARİHİ

1.1. Sermaye Piyasaları Kavramı.....	4
1.2. Ülkemizde Sermaye Piyasalarının Gelişimi	6
1.3. Sermaye Piyasası Kurumları.....	7
1.4. Sermaye Piyasası Araçları	9
1.4.1. Pay Senedi	9
1.4.1.1. Pay Senedi Çeşitleri	9
1.4.1.1.1. Nama ya da Hamiline Düzenlenmiş Pay Senetleri	9
1.4.1.1.2. Bedelli ve Bedelsiz Pay Senetleri	10
1.4.1.1.3. Primli ve Primsiz Pay Senetleri	10
1.4.1.1.4. Adi ve İmtiyazlı Pay Senetleri	11
1.4.1.1.5. Kurucu ve İntifa Pay Senetleri	11
1.4.1.2. Pay Senedi Kazançları	12
1.4.1.2.1. Temettü Kazançları	12
1.4.1.2.2. Sermaye Kazançları	12
1.4.1.3. Pay Senedi Fiyatını Etkileyen Değişkenler.....	13
1.5. Borsa İstanbul A.Ş.	13
1.5.1. Borsa İstanbul A.Ş. Piyasa Türleri	15
1.5.1.1. Pay Piyasa	15
1.5.1.2. Vadeli İşlem ve Opsiyon Piyasası.....	16
1.5.1.3. Borçlanma Araçları Piyasası	17

1.5.1.4. Kıymetli Madenler ve Kıymetli Taşlar Piyasası	18
1.5.2. Borsa İstanbul A.Ş. Pay Endeksleri	19
1.5.3. Borsa İstanbul Yatırımcı Tercihleri	20
1.5.4. Halka Açıklık Oranı	20
1.5.5. Piyasa Değerleri	21
1.5.6. İşlem Hacimleri	22
1.5.7. Uyruk Bazında Yatırımcı Sayıları ve Piyasa Değeri.....	23

II. BÖLÜM

BANKACILIK KAVRAMSAL ÇERÇEVE, TÜRKİYE’DE SEKTÖRÜN TARİHSEL GELİŞİM SÜRECİ VE HALKA AÇIK BANKALAR

2.1. Bankacılık Kavramı	24
2.2. Türkiye’de Bankacılığın Gelişimi	25
2.2.1. Cumhuriyet Öncesi Türk Bankacılığı	25
2.2.2. Cumhuriyet Sonrası Türk Bankacılığı	28
2.2.3. 1980 Yılı Sonrasında Türk Bankacılığı.....	32
2.2.4. Günümüzde Türk Bankacılığı	38
2.3. Banka Türleri	41
2.3.1. Merkez Bankaları	41
2.3.2. Ticaret (Mevduat) Bankaları	41
2.3.3. Yatırım Bankaları.....	42
2.3.4. Kalkınma Bankaları	42
2.3.5. Katılım Bankaları	43
2.3.6. Halka Açık Bankalar	43

III. BÖLÜM

DÖVİZ KURU VE TÜFE'YE İLİŞKİN KAVRAMSAL ÇERÇEVE

3.1. Döviz Kuru ve Çeşitleri	45
3.1.1. Nominal Kur	46
3.1.2. Reel Kur	46
3.1.3. Çapraz Kur	46
3.1.4. Reel Efektif Kur	46
3.2. Enflasyon	48
3.2.1. Enflasyonla İlgili Kavramlar	49
3.2.1.1. Stagflasyon	49
3.2.1.2. Dezenflasyon	49
3.2.1.3. Deflasyon	49
3.2.2. Enflasyonun Hesaplanması	49
3.2.3. Fiyat Endeksi Türleri	51
3.2.3.1. Tüketici Fiyat Endeksi	52
3.2.3.2. Üretici Fiyat Endeksi	53
3.2.3.3. Gayri Safi Yurt İçi Hasıla Deflatörü	53

IV. BÖLÜM

BORSA İSTANBUL'A KOTE BANKALARIN HİSSE SENEDİ FİYATLARI İLE DÖVİZ KURU VE TÜFE ARASINDAKİ İLİŞKİYE DAİR EKONOMETRİK ANALİZ

4.1. Çalışmanın Amacı ve Kapsamı	54
4.2. Literatür Taraması	54
4.3. Araştırmanın Veri Seti	55
4.4. Araştırmanın Yöntemi	56
4.5. Birim Kök Testi	56
4.6. Johansen Eş Bütünleşme Analizi	60
4.7. Granger Nedensellik Analizi	63
SONUÇ	68
KAYNAKÇA	69

TABLÖLER LİSTESİ

Sayda No

Tablo 1: Borsa İstanbul Ortaklık Yapısı	14
Tablo 2: Borsa İstanbul Üye Listesi	14
Tablo 3: VİOP Dayanak Varlıkları	17
Tablo 4: Endeks Bazında Halka Açıklık Oranları	21
Tablo 5: Endeks Bazında Piyasa Değerleri	22
Tablo 6: Endeks Bazında İşlem Hacimleri Gelişimi	22
Tablo 7: Uyruk Bazında Yatırımcı Sayıları ve Piyasa Değeri Oranları	23
Tablo 8: 1864-1910 Döneminde Osmanlı'da Kurulan Yabancı Bankalar	27
Tablo 9: 1923-1933 Yılları Arasında Kurulan Yerel Bankalar	29
Tablo 10: 1944-1960 Döneminde Kurulan Bankalar	30
Tablo 11: 1960-1992 Döneminde Kurulan Bankalar	34
Tablo 12: Halka Açık Banka Bilgileri	43
Tablo 13: 2013-2020 Döneminde Tüketici Fiyat Endeksi (TÜFE) Ana Grup Ağırlıkları	50
Tablo 14: 2013-2020 Döneminde Tüketici Fiyat Endeksi Kapsamıyla İlgili Bilgiler ...	51
Tablo 15: Döviz Kuru ve TÜFE ADF Birim Kök Testi Sabit ve Trendli Birinci Fark Sonuçları	57
Tablo 16: Banka Hisselerine ADF Birim Kök Testi Sabit ve Trendli Birinci Fark Sonuçları	57
Tablo 17: Banka Hisselerine ADF Birim Kök Testi Sabit ve Trendli İkinci Fark Sonuçları	60
Tablo 18: Johansen Sınırsız Eş Bütünleşme Sıralaması Analiz Sonuçları	61
Tablo 19: Akbank Granger Nedensellik/Blok Dışsallık Wald Testi	64
Tablo 20: Albaraka Türk Katılım Bankası Granger Nedensellik/Blok Dışsallık Wald Testi	64
Tablo 21: Garanti Bankası Granger Nedensellik/Blok Dışsallık Wald Testi	65
Tablo 22: İş Bankası Granger Nedensellik/Blok Dışsallık Wald Testi	65
Tablo 23: Türkiye Sınai Kalkınma Bankası Granger Nedensellik/Blok Dışsallık Wald Testi	66
Tablo 24: Türkiye Vakıflar Bankası Granger Nedensellik/Blok Dışsallık Wald Testi ..	66

Tablo 25: Yapı ve Kredi Bankası Granger Nedensellik/Blok Dışsallık Wald Testi 67

GRAFİKLER LİSTESİ

Sayfa No

Grafik 1: 1990-2005 Yılları Banka Sayıları	38
Grafik 2: Bankacılık Sektörü GSYH Oranı	39
Grafik 3: 2012-2020 Döneminde Mevduatın Krediye Dönüşüm Oranı	40
Grafik 4: Eylül 2020 Banka Sahipliğine Göre Özkaynak Karlılık Oranlar	40
Grafik 5: 2013-2020 Döneminde Reel Efektif Döviz Kuru	48
Grafik 6: 2013-2020 Döneminde TÜFE Yıllık Değişim Oranı	52
Grafik 7: 2013-2020 Döneminde ÜFE Yıllık Değişim Oranı	53

KISALTMALAR LİSTESİ

BDDK	: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu
BİST	: Borsa İstanbul A.Ş.
ETDG	: Elde Tutma Dönemi Getirisi
GSYH	: Gayri Safi Yurtiçi Hasıla
İMKB	: İstanbul Menkul Kıymetler Borsası
KAP	: Kamuoyu Aydınlatma Platformu
MKK	: Merkez Kayıt Kuruluşu
NYİP	: Nitelikli Yatırımcı İşlem Pazarı
POİP	: Piyasa Öncesi İşlem Platformu
SPKn	: Sermaye Piyasası Kanunu
SPK	: Sermaye Piyasası Kurulu
TBB	: Türkiye Bankalar Birliği
TCMB	: Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası
TDHP	: Tek Düzen Hesap Planı
TMSF	: Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu
TTK	: Türk Ticaret Kanunu
TÜFE	: Tüketici Fiyat Endeksi
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
ÜFE	: Üretici Fiyat Endeksi
VİOB	: Vadeli İşlem Opsiyon Borsası
YÜFP	: Yapılandırılmış Ürünler ve Fon Pazarı

GİRİŞ

Borsa İstanbul nezdindeki yatırımcı sayısı her geçen gün artmaktadır. Rezerv para olarak nitelendirilen para birimlerine sahip merkez bankalarının parasal genişleme sürecine devam etmeleri, faiz oranı getirilerinin minimum seviyede olması şeklindeki sebepler hisse senedi yatırımcısı sayısını, dolayısıyla yatırım tutarını günden güne artırmaktadır.

Sermayenin ülkeler arasında hızlı yer değiştirmesi, yabancı sermaye üzerindeki kontrollerin kaldırılması, ülke para birimlerinin piyasa tarafından belirlenmesi gelişmeleri döviz kurları ile pay piyasası arasındaki ilişkiyi kuvvetlendirmiş olup döviz kurları hisse senedi değerlerini ve yatırım kararlarına etkisi önemli boyuta ulaşmıştır.

Gelişmekte olan ülkelerde enflasyon ekonomilerin temel sorunu haline gelmiş olup yatırımcılar sermayelerinin satın alma gücünü korumak ve enflasyonun baz etkisinden faydalanarak daha fazla getiri elde etmek amacıyla hisse senedi alım/satımı yapmaktadır.

Ülkemizde cari açık sebebiyle döviz kurlarında değişen oranlarda her yıl artış yaşanmaktadır. Söz konusu artış fiyatlar genel seviyesine etki ederek enflasyona neden olmaktadır. Ekonominin genelini ilgilendiren enflasyon oranı ve döviz kuru yatırımcılar tarafından kolaylıkla takip edilebilecek iki önemli göstergedir.

Bankalar açısından döviz kurları yabancı para cinsinden borçlanmaları olması sebebiyle şirket karlılığına etki etmektedir. Enflasyon oranı ise faiz oranı seviyelerini değiştirmesi sebebiyle bankaların gelir ve giderlerini değiştirmektedir. Bu bağlamda dışsal iki değişken olan döviz kuru ve enflasyon oranı hem bankaların şirket değerine hem de yatırımcıların yatırım aracı seçimine etki etmesi sebebiyle önemlilik seviyesinin yüksek olduğu düşünülmektedir.

Borsa İstanbul A.Ş.'ne (BIST) kote edilmiş firmaların sektörel olarak karşılaştırılması neticesinde bankaların işlem hacmi ve piyasa değeri açısından ağırlığının

yüksek olduğu görülmekte olup yatırımcıların tercih oranı yüksek olan sektörler arasında üst sırada yer almaktadır.

Bireysel nitelikli yatırımcıların pay piyasasında yatırım kararlarında çok nitelikli araştırma yapmadan yatırım yapmaları çoğu zaman geri dönüşü zor zararlara sebep olmaktadır. Yerli bireysel yatırımcıların bilgi seviyesinin kurumsal yatırımcılara göre düşük olması sebebiyle bireysel nitelikli yatırımcının banka hisselerine yatırım kararlarında zarar olasılığını minimize etmek amacıyla döviz kuru ve enflasyon oranının hisse senedi fiyatlarına ne şekilde etki ettiği araştırmamızın temelini oluşturmaktadır. 2013-2020 yılları aralığında Türk Lirasında hızlı değer kayıplarının yaşanması ve yüksek enflasyon oranlarının görülmesi sebebiyle çalışmamız söz konusu zaman aralığı baz alınarak aylık bazda bağımsız değişken döviz kuru ve enflasyon oranının banka hisse senedi fiyatlarına etkisi analiz edilecektir.

Çalışmamızın ilk bölümünde, sermaye piyasası araçlarının kavramsal çerçevede açıklanarak, hisse senedinin tanımı ve nitelikleri, ülkemizde hisse senedi işlemlerinin tarihsel süreci, Borsa İstanbul nezdindeki endeksler, yatırımcı sayılarının yıllar itibarıyla gelişimi açıklanmıştır.

İkinci bölümde, bankacılığın kavramsal çerçevesi, Türkiye’de bankacılığın tarihsel gelişimi, banka türleri, bankaların borsada işlem görmeye başladığı yıllar itibarıyla seçilmiş finansal oranları, bankaların yurtdışı sendikasyon kredi büyüklükleri ve yıllar itibarıyla değişimi konuları özelinde Türk bankacılık sektörü ele alınmıştır.

Çalışmamızın ana değişkenleri olan döviz kuru ve enflasyon kavramsal çerçevede üçüncü bölümde incelenmiştir. Döviz kuruna ilişkin tanımlar ve çeşitleri, döviz kuru rejimine ilişkin yaklaşımlar, döviz kurlarıyla ilgili sistemler, enflasyonun ortaya çıkış nedenleri, enflasyon çeşitleri ve enflasyonla ilgili görüşler paylaşılmıştır.

Dördüncü bölümde ise, çalışmanın konusu olan döviz kuru ve enflasyonun banka hisse senetlerindeki değişimine etkileri Eviews11 programıyla ekonometrik modelleme çerçevesinde incelenmiştir.

Sonuç bölümünde yapılan inceleme çalışmalarına göre banka pay senedi fiyatlarıyla döviz kuru ve enflasyon arasındaki ilişki uzun ve kısa vadede değerlendirilmiştir.

I. BÖLÜM

SERMAYE PİYASALARI ARAÇLARI KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE BORSA İSTANBUL TARİHİ

1.1. Sermaye Piyasaları Kavramı

Ekonomide mal ve hizmetlerin takasın gerçekleştiği reel kesimin yanında fon fazlası olanların fon ihtiyacı olanların bir araya geldiği finansal piyasalar yer almaktadır. Finansal piyasalar genel olarak fon alışveriş süresine göre bir yıldan kısa olanlar para piyasaları, bir yıldan uzun olanlar ise sermaye piyasaları olarak sınıflandırılmaktadır. Finansal varlıklar özelliklerine göre değişik sınıflara ayrılmaktadır. Yaygın olarak kullanılan sınıflandırmalar aşağıda gösterilmektedir¹.

- **Niteliğine göre finansal varlıkların sınıflandırılması;**
 - ✓ Borç finansal piyasaları
 - ✓ Özkaynak finansal piyasaları
- **Süresine göre finansal varlıkların sınıflandırılması;**
 - ✓ Para finansal piyasaları
 - ✓ Sermaye finansal piyasaları
- **İlk defa ihraç edilme ve daha önce ihraç edilmesine göre sınıflandırma;**
 - ✓ Birincil finansal piyasaları
 - ✓ İkincil finansal piyasaları
- **Ödeme zamanına göre sınıflandırma;**
 - ✓ Spot finansal piyasaları
 - ✓ Vadeli finansal piyasaları
- **Örgütlenme şekline göre;**
 - ✓ Organize finansal piyasaları
 - ✓ Tezgahüstü finansal piyasaları

¹ Nurhan AYDIN, ve Diğerleri, Sermaye Piyasaları ve Finansal Kurumlar, 2.Basım, Eskişehir, Türkiye Cumhuriyeti Anadolu Üniversitesi Yayınları, 2013. s.31.

Para piyasası, vade süresi bir yıl veya daha az olan fon fazlası olan ile fon ihtiyacı olanların biraraya gelmiş olduğu piyasa türüne denir. Bu piyasalarda sözleşmeler vadesinin çok kısa olması sebebiyle likit piyasalar olarak da ifade edilmektedir.

Sermaye piyasaları ise orta, uzun ve sonsuz vadeli fonlara yatırım yapıldığı, vadenin bir yıldan uzun olduğu fonların takas edildiği piyasalardır. Genellikle yatırımın amortisman süresi bir yıldan uzun süreli büyük projelerin finansmanında ihtiyaç duyulan fonlar sermaye piyasalarında karşılanmaktadır. Sermaye piyasalarında vade bir yıldan uzun olduğu için belirsizlik artmaktadır. Bu bağlamda riskin daha yüksek olması sebebiyle sermaye piyasalarında getiri para piyasalarına görece daha fazladır.

Ekonomik büyümenin temeli daha fazla üretmekten geçmektedir. Ülkemiz gibi tasarruf oranının düşük olduğu ekonomilerin refah düzeyini artırabilmeleri üretimi ve verimliliği artıracak yatırımların gerçekleşmesi sermaye piyasalarından fon temin edebilmesine bağlıdır. Sermaye piyasaları tek başına önemsiz sayılabilecek fonların bir araya gelerek büyük yatırımların hayata geçirilmesi amacına hizmet etmektedir.

Sermaye piyasaları;

- ✓ Tasarruf oranının artırılması,
- ✓ Artan tasarruflar vasıtasıyla yatırımların kolayca finansmanının sağlanarak kalkınma sürecine pozitif dışallık sağlaması,
- ✓ Büyük sermaye yatırımlarına halkın her kesiminden katılımı kolaylaştırması,
- ✓ İş gücünün artan yatırımlarla kolayca iş bulması böylelikle işsizliğin azalmasına
- ✓ Yatırımlarla beraber üretimin artmasına dolayısıyla gayri safi yurtiçi hasılanın artmasına
- ✓ Kamunun teşviklerinin iktisadi alanlardan sosyal alanlara kaymasına

Katkı sağlar.

Sermaye piyasaları ekonominin büyümesinde katalizör olması sebebiyle güvenilir ve şeffaf piyasaların tasarlanması ve sürdürülmesi gelişmekte olan ülkeler için vazgeçilmezdir.

1.2. Ülkemizde Sermaye Piyasalarının Gelişimi

Ülkemizde sermaye piyasası işlemlerinin kökeni 15. yüzyıla kadar uzanmaktadır. 15.yy'da tarımla uğraşan kişilerin fon ihtiyacı, dönemin azınlıkları tarafınca kurulmuş olan para vakıfları vasıtasıyla karşılanmıştır. Ülkemizde sermaye piyasası işlemlerinin ilk örneği olan söz konusu vakıfların çiftçilerden elde ettiği finansman gelirini sosyal yardımlarda kullandığı bilinmektedir.

Ülkemizde sermaye piyasasında resmi anlamdaki ilk organizasyon 1866 yılında kurulan Dersaadet Tahvilat Borsası'dır. Bu borsanın kurulmasında galata bankerleri ve Osmanlı İmparatorluğu'ndan alacaklı olan ülkeler önemli rol oynamıştır. Bu borsanın kurulduğu ilk yıllarda sadece yabancılar işlem yapabiliyorlardı². Meşrutiyet sonrası Türkler bu borsada işlem yapmaya başlamışlardır³.

Söz konusu borsanın adı 1906 yılında Esham ve Tahvilat Borsası, 1927 yılında ise Kambiyo ve Nukud Borsası olarak değiştirilmiştir. 1447 nolu Menkul Kıymetler ve Kambiyo Borsaları Kanunu ile 1929 yılında bu borsa İstanbul Menkul Kıymetler Borsası ismini almıştır. Günümüzde ki sermaye piyasalarının temelleri 2499 sayılı Sermaye Piyasası Kanunuyla atılmıştır. İstanbul Menkul Kıymetler Borsası (İMKB) 26.12.1985 tarihinde kurulmuş olup 03.01.1986 tarihinde 41 adet hisse senediyle faaliyetine başlamıştır.

1989 yılında Takas & Saklama Merkezi kurulmuştur. Aynı sene yayımlanan 32 nolu karar ile yabancı yatırımcıların Türkiye Cumhuriyeti finansal piyasalarında her çeşit menkul kıymete yatırım yapılabilmesi amacıyla fon transfer hakkı sağlanmıştır. 1991'de kurulmuş olan tahvil ve bono pazarı ile alış ve satış yapabilme imkanı kesin olarak sağlanmış olundu.

İMKB'de bilgisayarlı alım-satım işlemleri 1993 yılında 50 şirketle başlamış olup 1994 yılında hisselerin tümünün bilgisayar ortamında alım satımı sağlanmıştır. 1994 yılında ilk 10:00 ile 12:00, ikinci 14:00 ile 16:00 saat aralıkları olarak seans sayısı ikiye,

² Mehmet Baha KARAN, *Yatırım Analizi ve Portföy Yönetimi*, 3. Basım Ankara: Gazi Kitabevi, 2004, s.67

³ Mehmet BOLAK, *Sermaye Piyasası, Menkul Kıymetler ve Portföy Analizi*, 2. Baskı, İstanbul: Beta Yayınevi, 1994, s.21

günlük işlem yapabilme saati toplamda dört saate çıkarılmıştır. Seans kapanış saatleri 2007 yılında 17:00'ye uzatılmıştır. 2019 yılında ise 13:00-14:00 saatleri arasında uygulanan gün ortası tek fiyat bölümü kaldırılarak 10:00-18:00 saatleri arasında kesintisiz işlem yapılmaya başlanılmıştır.

19 Ekim 2001 tarihinde Vadeli İşlemler ve Opsiyon Borsası A.Ş. (VİOB) kurulmuş olup 04.02.2005 tarihinde İzmir'de faaliyete başlamıştır. Payları İMKB'de işlem gören şirketler SPKn uyarınca kamuya açıklanması gereken bilgileri İMKB'ye göndererek günlük bültenlerle yayınlanması süreci 01.01.2010 tarihinde itibaren Kamuoyu Aydınlatma Platformu'na (KAP) aktarılmıştır.

30 Aralık 2012 tarihinde Resmi Gazetede Yeni Sermaye Piyasası Kanunu 6362 sayıyla yayımlanmıştır. Söz konusu Kanunun ile birlikte Borsa İstanbul A.Ş. kurulmuştur. Kanunun 138. maddesinde BİST'in kuruluş ve tesciline ilişkin bilgilere yer verilmiştir. 3 Nisan 2013'te faaliyetine Borsa İstanbul altın ve türev işlemlerine ilişkin işlemlerin gerçekleştirildiği borsaları da bünyesinde toplamıştır.

1.3. Sermaye Piyasası Kurumları

Sermaye piyasalarında araçların ihraç edilmesi, alımı, satımı, kayıtlarının tutulması yetkilendirilmiş kurumlar aracılığıyla gerçekleştirilmektedir. Sermaye Piyasası Kanuna göre bu kurumlar aşağıda gösterilmiştir⁴:

- a) Yatırım ile ilgili kuruluşlar
- b) Kolektif yatırımlar ile ilgili kuruluşları
- c) Finansal sermaye piyasalarında faaliyet gösterecek bağımsız, tarafsız denetim, değerlendirme ve derecelendirme ile ilgili kuruluşlar
- ç) Portföy yönetimi ilgili şirketler
- d) İpotek finansmanı ile ilgili kuruluşları
- e) Konut ve varlık finansmanları ile ilgili fonlar
- f) Varlık kiralama ile ilgili şirketler

⁴ 6362 Sayılı Sermaye Piyasası Kanunu, Madde 35.

- g) Merkezî takas ile ilgili kuruluşlar
- ğ) Merkezî saklama ile ilgili kuruluşlar
- h) Veri depolama ile ilgili kuruluşlar
- ı) Kuruluş ve faaliyet esasları Kurulca belirlenen diğer sermaye piyasası kurumlarıdır.

Sermaye piyasası kurumları SPKn'nın 37 ve 38. maddeleri ve SPK'nın yayınladığı "Yatırım hizmetleri ve faaliyetleri ile yan hizmetlere ilişkin esaslar" tebliğine göre faaliyetleri; yatırım hizmetleri ve yan hizmetler olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Yatırım hizmetleri ve faaliyetleri, SPK'dan izin alınarak sadece yatırım kuruluşları tarafından gerçekleştirilebilen, sermaye piyasası araçlarının alım-satımı, müşterilerin emirlerinin iletimi, portföy yöneticiliği, menkul kıymetlerin saklama faaliyetleri vb işlemlerdir. Yan hizmetler ise SPK'dan ayrıca bir yetki alınmasına gerek bulunmayan kredili işlem, açığa satış, ödünç verme gibi hizmetlerdir⁵.

Finansal sermaye piyasası araçları, Sermaye Piyasası Kurulu tarafınca karar verilenler ve menkul kıymet ürünleri, yatırım sözleşmeleri ve türev ürünler olarak sınıflandırılmaktadır.

Menkul kıymetlerin sınıflandırılması;

- ✓ Ortaklık veya alacaklılık doğuran menkul kıymet çeşitleri
- ✓ Belli bir miktarı temsil etmekte olan menkul kıymetler
- ✓ Yatırım esnstrümanı olarak kullanılabilecek menkul kıymetler
- ✓ Dönemsel getiri sağlayan
- ✓ Misli nitelikte çıkarılan
- ✓ Seri halinde ihraç edilen
- ✓ İbareleri şekli aynı türden olan
- ✓ Koşulları SPK tarafından belirlenen kıymetli evraktır⁶.

Pay senetleri, kar ve zarar ortaklığı belgeleri, tahviller, varlığa dayalı menkul kıymetler, hazine bonoları, kira sertifikaları başlıca menkul kıymetlere örnek olarak

⁵ Güçlü OKAY ve Diğerleri, Finansal Piyasalar Para ve Bankacılık, 1. Basım, Ankara, 2019, Nobel, s.47-48

⁶ Sermaye Piyasası Kurulu, Yatırımcı Bilgilendirme Kitapçıkları-2, 2007 <http://www.tml.web.tr/download/sermaye-piyasasi-araclari.pdf> (06.12.2020)

gösterilebilir. Sermaye piyasalarında en çok işlem gören araçlar; hisse senetleri, tahviller ve hazine bonolarıdır. Tahviller, bonolar daha çok sabit getiri getiren yatırım aracı iken hisselerin getirileri değişkenlik gösterebilmektedir. Araştırmamızın konusu banka hisseleri olduğu için hisse senetleri hakkında daha fazla teorik bilgi paylaşmaya gerek duyulmuştur.

1.4. Sermaye Piyasası Araçları

1.4.1. Pay Senedi

Türk Ticaret Kanunu göre sadece anonim şirketler ve sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketler tarafından çıkarılabilen, şirket sermayesindeki payı temsil eden menkul kıymettir. Sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketler kıymetli evrak niteliğinde olan paylar çıkarabilmektedir ancak söz konusu paylar halka arzla satılamamaktadır. Hisse senetleri sahiplerine yönetime katılma ve kar payı alma haklarının yanı sıra, rüçhan hakkı, bilgi alma hakkı, sır saklama yükümlülüğü ve tasfiyeden pay alma hakkı sağlamaktadır. TTK'nın 484. Maddesine göre hisse senetleri nama ya da hamiline yazılı olur. Bu sınıflandırmanın yanı sıra hisse senetleri aşağıdaki türlere ayrıştırılabilmektedir.

- ✓ Bedelli/Bedelsiz Senetler
- ✓ Primli/Primsiz Senetler
- ✓ Adi/İmtiyazlı Senetler
- ✓ Kurucu/İntifa Senetleri

1.4.1.1. Pay Senedi Çeşitleri

1.4.1.1.1. Nama ya da Hamiline Düzenlenmiş Pay Senetleri

Şirketin pay defterinde sahiplerinin adı soyadı veya ticaret unvanı, yerleşim yeri ve ödenmiş olan pay miktarı yazılı olan senetlere nama yazılı hisse senetleri denir.

Bedelleri tamamen ödenmiş paylar için düzenlenebilen, belirli bir kişi adına kayıtlı olmayan, devri için teslimi yeterli olan pay senetleri ise hamiline yazılı olarak isimlendirilmektedir.

Hisse senetlerinin nama veya hamiline yazılı olması sadece hisse senedi devir sürecinde fark yaratmaktadır. TTK madde 485'e göre pay senetleri dönüştürülebilmektedir.

1.4.1.1.2. Bedelli ve Bedelsiz Hisse Senetleri

Şirketler fon ihtiyacını kimi zaman sermaye artırımını yaparak karşılamaktadır. Sermaye artırımını mevcut paydaşlara yeni paylar satılarak yapılabileceği gibi şirkete yatırım yapmak isteyen yeni yatırımcılara da pay satarak gerçekleştirilebilmektedir. Bedelli hisse senetleri primli veya nominal değerden satılabilmektedir⁷.

Bedelsiz sermaye artırımını, şirketlerin bilançolarında öz kaynaklar grubu altında izledikleri, geçmiş yıllar karları, değer artış farkları gibi hesaplarda izlenen tutarları hissedarlara pay oranına göre dağıtmak suretiyle öz sermayeye aktarması işlemidir. Bedelsiz sermaye artırımını sürecinde şirketler fon yaratmamaktadır⁸.

1.4.1.1.3. Primli ve Primsiz Hisse Senetleri

Hisse senedinin ilk halka arz edildiği tarihte üzerinde yazan tutarla ihraç edildi ise primsiz, üzerinde yazan tutardan daha yüksek bir bedelle satışı gerçekleşti ise primli hisse senedi olmaktadır. Borsa İstanbul bünyesinde payları alım satıma konu olan şirketler kayıtlı sermaye sistemini benimsemiştir. Söz konusu şirketlerin primli pay ihraç edebilmesi yönetim kurullarınca karar alınması ve esas sözleşmelerinde primli pay ihracına izin veren şart yer alması koşuluyla mümkündür⁹.

⁷ Borsa İstanbul, <https://www.borsaistanbul.com/tr/sayfa/93/pay-cesitleri> (06.12.2020)

⁸ Borsa İstanbul, <https://www.borsaistanbul.com/tr/sayfa/93/pay-cesitleri> (06.12.2020)

⁹ Borsa İstanbul, <https://www.borsaistanbul.com/tr/sayfa/93/pay-cesitleri> (06.12.2020)

1.4.1.1.4. Adi ve İmtiyazlı Hisse Senetleri

Yönetime katılma, oy kullanma, kardan pay alma vb. gibi haklar yönünden sahiplerine eşit haklar veren pay senetlerine adi hisse senedi denir. Adi hisse senetlerinde oy hakkı sermaye sahiplik oranına göre belirlenmektedir¹⁰.

Bazı şirketlerde ise hisse senetleri kar payı alma, oy kullanma, tasfiye halinde pay dağıtımı yönünden farklılaştırılabilir. Söz konusu durumlarda diğer hisselerle göre üstünlük sağlanan paylara imtiyazlı hisse senedi denir. İmtiyazlı hisse senetlerine tanınan haklar esas sözleşmede belirtilir.

1.4.1.1.5. Kurucu ve İntifa Pay Senetleri

Şirketlerin kuruluş aşamasında emeği karşılığında esas sözleşmede yer verilen kurucuların adına yazılan olan paylara kurucu pay senedi denir. Kurucu pay senedi sahipleri değişmez. Söz konusu pay senetleri sermayeyi temsil etmezler. Bu sebeple kurucu hisse senetlerinin yönetimde oy hakkı bulunmamaktadır. Kurucu pay senetlerinin esas sözleşmede yer verildiği şekilde kar payı alma hakkı bulunmaktadır¹¹.

İntifa payları da kurucu pay senetleri gibi sermaye payını temsil etmez. Kıymetli evrak niteliğinde olan intifa senetleri ana sözleşmede hüküm bulunması durumunda çıkarılabilir. Kar payı alma hakkı tanıyan intifa senetleri kuruluş süreci sonrasında genel kurul kararı ile düzenlenebilmektedir¹².

¹⁰ Berna TANER ve G. Cenk AKKAYA, “Sermaye Piyasası Faaliyet Alanı ve Menkul Kıymetler”, Ankara: Detay Yayıncılık, 2009, s.123.

¹¹ Borsa İstanbul, <https://www.borsaistanbul.com/tr/sayfa/93/pay-cesitleri> (06.12.2020)

¹² Borsa İstanbul, <https://www.borsaistanbul.com/tr/sayfa/93/pay-cesitleri> (06.12.2020)

1.4.1.2. Pay Senedi Kazançları

Hisse senetleri yatırımcılarına kar payı veya değer artışı şeklinde kazanç sağlayabilmektedir. Bu getiriler temettü ve sermaye kazancı olarak da tanımlanabilmektedir. Söz konusu menkul kıymetin ortaklık hakkı tanınması sebebiyle şirketin zarar etmesi durumunda sermaye kaybına da neden olabilmektedir.

Belirli bir yatırımın getirisi, finansal varlığı elde tutma dönemi olarak tanımlanan döneme bağlıdır. Elde tutma dönemi getirisi (ETDG), bir dönem süresince bir yatırımı elde bulundurmaktan ötürü kazanılan toplam getiridir¹³. Aşağıdaki gibi hesaplanır;

$$ETDG = (\text{Cari Gelir} + \text{Sermaye Kazancı(Kaybı)}) / \text{Alış Fiyatı}$$

1.4.1.2.1. Temettü Kazançları

Şirketin bir yıllık faaliyetin sonucunda dönem net karının genel kurulda alınan karar gereği dağıtılmasıyla temettü kazancı elde edilir. Anonim ortaklıklar temettü tutarını hisse sahiplerine nakit olarak ödeyebileceği gibi hisse senedi olarak dağıtabilir.

1.4.1.2.2. Sermaye Kazançları

Hisse senetleri gelecekte oluşacak kapasite artışları, yeni bir ihalenin kazanılması, ürün çeşitliliğinin artırılması şeklindeki firmanın karlılığını etkileyecek gelişmelerde veya ekonomik kriz sonrası toparlanma döneminde piyasa fiyatındaki artışlar sermaye kazancı olarak tanımlanır.

¹³ Arman T. TEVFİK, **Hisse Senedi Değerlemesi**, 1. Baskı, İstanbul: Literatür Yayınları, 2005, s.10.

1.4.1.3. Pay Senedi Fiyatını Etkileyen Değişkenler

Ekonomik karar birimlerinin üretim, yatırım ve tüketim gibi kararlarını alırken, faiz, fiyatlar, döviz kuru, enflasyon, ücretler gibi ekonomik göstergelerin gelecek dönemlerde alacağı değerlerle ilgili tahminleri önemli rol oynamaktadır¹⁴.

Halka açık bir şirketin hisse senedinin fiyatı şirketin operasyonel karlılığına, büyüme oranına, yeni yatırımlarına, kurumsal yönetim ilkelerine, şeffaf ve güvenilir yönetim anlayışına, temettü politikasına bağlı olduğu kadar yer aldığı ekonominin istikrarı, büyüme oranı, derecelendirme notu, piyasa faiz oranı, döviz kuru, enflasyon, risk primi gibi makro ekonomik değişkenler tarafından da etkilenmektedir. Hisse fiyatını etkileyen söz konusu faktörler literatürde endojen ve egzogen faktörler olarak sınıflandırılmaktadır. Firmaların bilançolarını ve gelir tablolarını etkileyen kendi içerisindeki değişimleri içeren faktörlere endojen, sanayi üretim endeksi, enflasyon, faiz oranları ve döviz kurunda ki değişimlere ise egzogen faktörler olarak nitelendirilmektedir.

1.5. Borsa İstanbul A.Ş.

2019 yıl sonu itibarıyla 402 adet pay senedinin işlem gördüğü BİST'te toplam 2.130 milyar TL işlem hacmi gerçekleşmiş olup %227'lik pay el değiştirme hızı ile dünyada 3. sırada yer almaktadır. Aynı dönemde BIST bünyesinde yer alan diğer piyasalar ile toplam 19,8 trilyon TL işlem hacmi oluşmuştur.

BİST kuruluş sermayesi nominal değeri 423.234.000 TL olup ortaklık bilgilerine aşağıdaki tabloda yer verilmiştir.

¹⁴ Mübariz Hasanov, **Enflasyon Belirsizliğinin Tüketim Üzerindeki Etkileri: Türkiye Örneği**, Doğu Üniversitesi Dergisi, 9(2) 2008, s.195–206

Tablo 1: Borsa İstanbul Ortaklık Yapısı

Ortak Adı	Ortaklık Payı %	Nominal Değer (TL)	Pay Adedi
Türkiye Varlık Fonu	80,60	341.126.604,41	34.112.660.441
QH Oil Investments	10,00	42.323.400,00	42.323.400
Türkiye Sermaye	1,30	5.502.042,00	5.502.042
Borsa İstanbul A.Ş.	2,30	9.749.289,14	9.749.289
Diğer	5,80	24.532.664,45	24.532.664
	100,00	423.234.000,00	42.323.400.000

Kaynak: Borsa İstanbul A.Ş. <https://www.borsaistanbul.com/tr/sayfa/218/kurumsal-yonetim>,
(08.12.2020)

Borsa İstanbul'da işlem yapmak için üye olma şartı aranmamaktadır. BİST üyeleri, kanun uyarınca yetki verilmiş yatırım kuruluşları ve kıymetli maden işlemleri aracı kuruluşlarıdır. Elmas ve Kıymetli Taş Piyasalarında faaliyet gösteren kuyumculuk sektörüne ait şirketler ise BİST üyesi değildir.

Tablo 2: Borsa İstanbul Üye Listesi

Piyasalar	Aracı Kurumlar	Ticari Bankalar	Yatırım ve Kalkınma Bankaları	Katılım Bankaları	Kıymetli Madenler Aracı Kurumları	Kıym. Maden Üretimi veya Tic. ile İştigal Eden A.Ş.	Yetkili Müesseseler	Gerçek/Tüzel Kişi Kuyumcular	Toplam
Pay Piyasası	72	0	1	0	0	0	0	0	73
Borçlanma Araçları Piyasası	60	28	11	6	0	0	0	0	105
Para Piyasası	14	16	3	1	0	0	0	0	34
Swap Piyasası	2	23	8	4	0	0	0	0	37
Vadeli İşlem ve Opsiyon Piyasası	61	12	2	0	0	0	0	0	75
Kıymetli Madenler Piyasası	0	14	2	6	17	16	23	0	78
Kıymetli Madenler Ödünç Piyasası	0	10	0	2	0	2	2	0	16
Elmas ve Kıymetli Taş Piyasası	0	2	0	2	5	5	16	452	482
Elmas ve Kıymetli Taş Piyasası (Sınırlı Yetki)	0	0	0	0	0	0	0	119	119

Kaynak: Borsa İstanbul A.Ş. <https://www.borsaistanbul.com/tr/sayfa/64/genel-bilgiler> ,
(08.12.2020)

1.5.1. Borsa İstanbul A.Ş. Piyasa Türleri

Borsa İstanbul'da hisse senedi, opsiyon ve vadeli işlemler, borçlanma araçları ve değerli madenler piyasaları olarak dört ana piyasa türü bulunmaktadır. BİST'in en çok işlemin gerçekleştiği ve yatırımcılar tarafından en çok bilinen pay piyasasıdır.

1.5.1.1. Pay Piyasası

Borsa İstanbul A.Ş. Pay Piyasasında çeşitli sektörlerde faaliyet gösteren halk açık şirketlerin pay senetleri işlem görmektedir. BİST pay piyasasında gerçekleşen söz konusu işlemleri;

- ✓ Şirket pay alım/satım işlemleri
- ✓ Borsa yatırım fonu
- ✓ Rüçhan/yeni pay alımı
- ✓ Varantlar
- ✓ Sertifikalar

Şeklinde gruplandırabiliriz¹⁵. Borsa İstanbul pay piyasasında işlem hacmi oldukça yüksek olup yabancı yatırımcıların ilgisini çekmektedir.

Pay Piyasasında alım satım işlemleri elektronik ortamda fiyat ve emirin giriş zamanına göre gerçekleştirilmektedir. Sürekli, piyasa yapıcılı ve tek fiyat olmak üzere üç çeşit işlem yöntemi bulunmaktadır¹⁶. Hisse senetleri şirketin piyasa değeri başta olmak üzere, fiili dolaşımdaki hisselerin piyasa değeri, fiili dolaşım oranı, yerli bireysel yatırımcı sayısı, imtiyaz, yerli fon ve likidite kriterlerine göre ayrı pazarlarda sınıflandırılmaktadır.

¹⁵ Borsa İstanbul, <https://borsaistanbul.com/tr/sayfa/68/pay-piyasasi>

¹⁶ Borsa İstanbul, <https://borsaistanbul.com/tr/sayfa/68/pay-piyasasi>

Pay piyasasında işlemler yıldız, ana, alt, yapılandırılmış ürün çeşitleri, fon ve yakın izleme, nitelikli yatırımcı işlem ve piyasa öncesi işlem platformu olmak üzere yedi ayrı pazarda gerçekleştirilmektedir.

Yıldız Pazar; borsa kotasyonunda halka arz edilen piyasa değeri 200 milyon TL ve üzeri payların işlem gördüğü pazardır.

Ana Pazar; 200 milyon TL-50 milyon TL arasında piyasa değeri olan hisselerin alım satımına konu olduğu pazardır.

Alt Pazar; halka arz edilen hisselerin piyasa değeri 50 milyon TL altında olan hisseler bu pazarda işlem görmektedir.

Yakın İzleme Pazarı (YİP); Yıldız Pazar, ana Pazar ve alt pazardan çıkarılan hisse senetlerinin yer aldığı pazardır.

Yapılandırılmış Ürün ve Fonların Pazarı (YÜFP); yatırım ortaklıklarına ait paylar bu pazarda işlem görmektedir. Bunun yanı sıra, varantlar, sertifikalar(gayrimenkul/kira) bu pazarda işlem görmektedir.

Nitelikli Yatırımcı İşlem Pazarı (NYİP); SPK tebliğinde tanımlanan nitelikli yatırımcı kriterlerine uyan yatırımcılara satılmak üzere çıkarılan ortaklık payları ve diğer sermaye piyasası araçlarının işlem gördüğü pazardır.

Piyasa Öncesi İşlem Platformu (PÖİP); SPKn'ye göre halka açık statüde bulunan ancak payları BİST'te işlem görmeyen şirketler ve fiili dolaşım oranı %5'in altında olan halka açık firmalar bu pazarda işlem görmektedir.

1.5.1.2. Vadeli İşlem ve Opsiyon Piyasası

Ülkemizde opsiyon ve future işlemler Vadeli İşlem ve Opsiyon Piyasası nezdinde (VİOP) gerçekleştirilmektedir. VİOP'ta opsiyon kontratları paya, endekse ya da döviz dayalı olarak oluşturulmaktadır. Future kontratlar ise hisse senedi, endeks, döviz kurları, enerji, emtia ürünleri, kıymetli madenler, yurtdışı endeksler, metal ve Türk Lirası

referans faizi üzerine düzenlenmektedir. VİOP yatırımcılara risklerini hedge etme imkanı vermektedir. Böylelikle Borsa İstanbul’a yabancı yatırımcıların ilgisi artmaktadır. Öte yandan VİOP’taki kontratlarda yer alan kaldıraç mekanizması sayesinde daha büyük pozisyonların daha küçük sermaye ile sürdürülmesi olanaklı hale gelmektedir¹⁷.

İlk vadeli işlem 2001 yılında İstanbul Menkul Kıymetler Borsasında (İMKB) dolar/TL sözleşmesine dayalı olarak yapılmıştır. VİOP’ta on adet farklı dayanak varlık üzerine vadeli işlemler yapılabilmektedir.

Tablo 3: VİOP Dayanak Varlıkları

Dayanak Varlık	İşlem Gören Sözleşmeler
Pay	37 adet likit pay üzerine vadeli işlem sözleşmeler ve 21 adet pay üzerine opsiyonlar bulunmaktadır.
Endeks	BİST 30, BİST Likit Banka, BİST Banka Dışı Likit 10 vadeli işlem sözleşmeleri ve BİST 30 opsiyonları işlem görmektedir.
Döviz	Dolar/TL, Euro/TL, EUR/USD, CNH/TL, RUB/TL, vadeli işlem sözleşmeleri ve Dolar/TL opsiyonları işlemleri bulunmaktadır.
Kıymetli Madenler	Altın TL, Altın ONS vadeli işlem sözleşmeleri yer almaktadır.
Emtia	Ege Pamuk, Anadolu Buğday, Makarnalık Buğday vadeli işlem sözleşmeler vardır.
Enerji	Elektrik (Aylık, çeyreklik, yıllık) vadeli işlem sözleşmeleri bulunmaktadır.
Yabancı Endeks	SASX 10 Endeksi vadeli işlemi sözleşmeleri işlem görmektedir.
Metal	Hurda Çelik vadeli işlem sözleşmeleri vardır.
Faiz	Aylık TLREF vadeli işlem sözleşmeleri yer almaktadır.

Kaynak: BİST, <https://www.borsaistanbul.com/tr/sayfa/48/vadeli-islem-ve-opsiyon-piyasasi> (08.12.2020)

1.5.1.3. Borçlanma Araçları Piyasası

17 Haziran 1991 tarihinde kurulan borçlanma araçları piyasasında BİST bünyesinde alım satıma konu olan borçlanma araçları işlem görmektedir. Borçlanma Araçları Piyasası, içerisinde birçok pazarı bulundurmakta olup bu pazarlar;

- ✓ Nitelikli Yatırımcıya İhraç Pazarı,

¹⁷ Borsa İstanbul, <https://borsaistanbul.com/tr/sayfa/48/vadeli-islem-ve-opsiyon-piyasasi>, (08.12.2020)

- ✓ Repo ve Ters Repo Pazarı
- ✓ Kesin Alım-Satım Pazarı,
- ✓ Menkul Kıymet Tercihli Repo Pazarı,
- ✓ Pay Senedi Repo Pazarı
- ✓ Uluslararası Tahvil Pazarı
- ✓ Taahhütlü İşlemler Pazarı
- ✓ Gözaltı Pazarı

Olmak üzere dokuz adettir. Sermaye piyasaları yasal düzenlemelerine göre nitelikli yatırımcı tanımına uyan kişilere ilk ihraç işlemleri Nitelikli Yatırımcıya İhraç Pazarında gerçekleştirilmektedir. İlk ihraç işlemi sonrasında menkul kıymetlerin (Sabit getirili) el değışikliğı Hisse Senedi Repo Pazarı, Kesin Alım-Satım, Menkul Kıymet Seçenekli ve Ters Repo-Repo ve Menkul Kıymet Tercihli Repo Pazarlarında gerçekleştirilmektedir. Uluslararası Tahvil Pazarında ise borsada yer alan T. C. Hazinesinin dış borçlanma araçlarının işlemleri yapılmaktadır¹⁸.

1.5.1.4. Kıymetli Madenler ve Kıymetli Taşlar Piyasası

6362 sayılı SPKn'ye dayanarak Borsa İstanbul'un kurulması ile 26 Temmuz 1995'den itibaren faaliyetine devam eden İstanbul Altın Borsasının tüzel kişiliğı sonlandırılmıştır. İstanbul Altın Borsanın faaliyetlerini yerine getirmek üzere BİST bünyesinde Kıymetli Madenler ve Kıymetli Taşlar Piyasası kurulmuştur.

BIST bünyesindeki Değerli Madenler Pazarında, gümüş, altın, paladyum ve platin üzerine standart cevher ve standart dışı cevher olarak spot işlemler gerçekleştirilmektedir. Kıymetli Madenler Ödünç Piyasasında ise söz konusu madenlerin ödünç, sertifika faaliyetleri yapılmaktadır. Elmas & Kıymetli Taş pazarında elmas ve benzeri değerli taşlar işlem görmektedir¹⁹.

¹⁸ Borsa İstanbul, <https://www.borsaistanbul.com/tr/sayfa/343/borclanma-araclari-piyasasi>, (08.12.2020)

¹⁹ Borsa İstanbul, <https://www.borsaistanbul.com/tr/sayfa/141/kiymetli-madenler-ve-kiymetli-taslar-piyasasi> (08.12.2020)

1.5.2. Borsa İstanbul Pay Endeksleri

BİST’te işlem gören hisseler fiyatlarına ve getirilerine göre belirlenen performansları doğrultusunda pay endeksleri oluşturulmuş olup 18 adet farklı pay endeksi bulunmaktadır.

BİST 100 endeksi; Borsa İstanbul’un performansının göstergesi olarak kullanılan temel endekstir. Günlük yükseliş ve düşüşler BİST 100 endeksine göre deklare edilir. Adında yer aldığı gibi 100 hisseden oluşan endekste hisse senetleri Yıldız Pazar’da işlem gören paylardan meydana gelmektedir. BİST 30 ve BİST 50’de yer alan pay senetlerini aynı zamanda BİST 100 endeksi kapsamında yer almaktadırlar.

BİST-50, BİST 30 endekslerinde yer alan pay senetlerini de kapsayan söz konusu endeks Yıldız Pazarda alım satımı gerçekleştiren 50 şirkete ait paylardan oluşmaktadır.

BİST 30 endeksi; Yıldız Piyasası’nda yer alan şirketlerin içerisinde seçilmiş 30 hisseden oluşur.

BİST Likit Banka Endeksi; aktif dolaşımda olan hisselerin ortalama pazar değeri ve ortalama günlük işlem hacmi miktarı yüksek ve Yıldız Pazarda yer alan banka hisselerinden oluşmaktadır.

BİST Banka Dışı Likit 10 Endeksi; adından da anlaşıldığı gibi banka olmayan şirketler içerisinde Yıldız Pazar’da işlem gören ve aktif dolaşımda bulunan hisselerin ortalama pazar değeri ve ortalama günlük işlem oranı yüksek olan diğer bir ifadeyle likiditesi yüksek olan banka dışı şirketlerin paylarından oluşur.

BİST Temettü Endeksi; en son üç yıl içinde nakdi olarak temettü veren Yıldız Pazar, Ana Pazar ve Alt Pazar’da işlem gören şirketlerin paylarından oluşur.

BİST KOBİ Sanayi Endeksi; BİST 30 Endeksi, BİST 100 endeksine dahil olan 30 payın seçilmesiyle oluşmaktadır. Seans boyunca her saniye hesaplanmaktadır. BİST

100 endeksinden BİST 30 Endeksindeki payların çıkarılması sonucunda kalan hisse senetlerinden oluşan endekstir²⁰.

1.5.3. Borsa İstanbul Yatırımcı Tercihleri

Ülkemizde sermaye piyasalarında gerçekleştirilen işlemler, sermaye piyasaları araçları saklama, veri depolama ve raporlama faaliyetleri Merkezi Kayıt Kuruluş A.Ş. (MKK) tarafından gerçekleştirilmektedir. MKK'da BİST'de işlem göre hisse senetleri, yatırım fonu, özel sektör şirketleri tahvili, finansman bonosu, varant, varlığa dayalı menkul kıymet, kira sertifikaları, elektronik ürün senedi vb. ürünler kayden izlenmektedir. Kayden izlenen veriler ile şirketlerin halka açıklık oranları, piyasa değerleri, işlem hacimleri, uyruk bazında işlem hacmi dağılımları, endeks ve uyruk bazında yatırımcı sayıları raporlanmaktadır. Bu bölümde 2013-2020 yılları arasını kapsayacak şekilde bu bilgilere alt başlıklarda yer verilecektir.

1.5.4. Halka Açıklık Oranı

Borsa İstanbul endeks bazında halka açıklık oranı incelendiğinde 2013 yılından günümüze kadar BİST Ticaret endeksinden sonra halka açıklık oranı en yüksek BİST Banka endeksi olmuştur.

²⁰ Borsa İstanbul, BİST Piyasa Değeri Ağırlıklı Pay Endeksleri Temel Kuralları, <https://www.borsaistanbul.com/files/bist-piyasa-degeri-agirlikli-pay-endeksleri-temel-kurallari.pdf>

Tablo 4: Endeks Bazında Halka Açıklık Oranları

Endeks	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	30.09.2020
BIST Banka	42,30	42,12	46,24	46,04	43,87	37,45	41,15	44,44
BIST Holding ve Yatırım	37,32	39,30	41,35	38,91	41,05	42,80	41,64	44,35
BIST Ticaret	49,98	50,67	51,20	49,47	56,59	61,40	59,37	47,53
BIST 030	38,07	39,25	40,38	40,29	40,76	44,30	42,15	47,58
BIST 050	36,89	38,87	39,89	39,75	40,86	41,11	42,86	45,88
BIST 100	38,34	39,54	40,08	40,03	41,23	41,69	41,36	44,02
BIST Hizmetler	33,50	34,61	36,36	36,88	40,90	43,33	40,80	41,95
BIST Mali	41,27	41,72	44,69	43,83	43,09	39,81	41,83	45,22
BIST Sınai	38,63	39,61	39,06	39,77	40,88	39,05	39,60	37,03
BIST Teknoloji	22,59	24,13	24,71	25,48	21,26	28,78	32,42	33,30
BIST Tüm	38,57	39,34	40,74	40,67	41,00	39,84	40,70	41,34

Kaynak: TÜYİD Yatırımcı İlişkileri Derneği, Borsa Trendleri Raporu,
<https://www.tuyid.org/tr/files.php?type=borsa&id>, (09.12.2020)

1.5.5. Piyasa Değerleri

Piyasa değeri açısından pay endekslerinin trendine bakıldığında BIST 100 endeksinin 2018 yılına kadar tüm endeksin piyasa değerinin % 80'nin üzerinde olduğu, 2019 yılından itibaren halka açık küçük ölçekli firmaların piyasa değerinin artmasıyla %58,28'e kadar gerilediği görülmüştür.

Bankacılık endeksi 2013-2020 yılları arasında tüm endeksin %25-30 arasında piyasa değerini oluşturduğu belirlenmiştir.

Tablo 5: Endeks Bazında Piyasa Değerleri

Milyon TL	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	30.09.2020
BIST Banka	144.727	184.747	138.078	145.491	209.312	229.698	335.145	408.898
BIST Holding ve Yatırım	67.106	86.196	79.786	89.508	123.345	102.712	132.889	130.912
BIST Ticaret	25.737	32.636	33.746	31.141	45.705	44.629	55.143	98.431
BIST 030	319.619	421.036	346.491	393.806	562.566	434.956	558.675	508.946
BIST 050	481.254	481.254	397.132	444.140	633.719	530.188	631.151	669.090
BIST 100	424.065	537.645	452.541	498.419	721.155	589.759	780.738	845.433
BIST Hizmetler	111.154	135.188	114.884	113.235	173.643	152.460	204.928	266.732
BIST Mali	238.519	300.906	246.538	267.025	370.692	363.190	528.212	628.694
BIST Sınai	145.253	175.161	167.447	186.499	275.493	239.836	335.129	497.441
BIST Teknoloji	5.590	8.270	11.741	16.265	36.842	30.385	30.730	57.712
BIST Tüm	500.516	619.526	540.544	583.023	856.670	785.872	1.098.998	1.450.579

Kaynak: TÜYİD Yatırımcı İlişkileri Derneği, Borsa Trendleri Raporu,
<https://www.tuyid.org/tr/files.php?type=borsa&id4>, (09.12.2020)

1.5.6. İşlem Hacimleri

2013 yılından 2019 yılına kadar BİST işlem hacminde %166 oranında artış sağlamıştır. Bankacılık endeksi bu süreçte işlem hacmi oranı olarak %36'dan %16'ya kadar gerilemiştir. Özellikle 2017 yılı sonrasında yatırımcıların işlem hacmi banka hisselerinden diğer sektörlere kaymıştır.

Tablo 6: Endeks Bazında İşlem Hacimleri Gelişimi

Nominal Değer (Mn)	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	30.09.2020
BIST Banka	53.658	63.367	67.264	63.423	50.677	93.192	108.553	60.731
BIST Holding ve Yatırım	35.560	23.855	23.608	24.612	51.245	48.430	58.266	56.375
BIST Ticaret	2.746	4.152	5.325	5.806	8.521	8.714	10.768	8.327
BIST 030	107.193	110.874	110.829	113.997	129.423	190.863	221.361	149.061
BIST 050	119.081	126.564	128.203	137.429	163.415	236.148	268.028	174.841
BIST 100	142.490	151.813	155.893	170.080	224.390	297.696	356.120	237.171
BIST Hizmetler	24.133	28.191	30.274	44.834	61.984	73.230	96.912	71.662
BIST Mali	106.606	106.933	106.253	104.457	136.544	172.215	228.241	191.365
BIST Sınai	49.359	47.769	47.500	56.817	112.693	129.505	150.016	103.753
BIST Teknoloji	2.001	1.540	3.129	2.523	4.991	6.769	9.136	5.545
BIST Tüm	182.100	184.626	187.105	208.632	316.212	381.719	484.305	372.325

Kaynak: TÜYİD Yatırımcı İlişkileri Derneği, Borsa Trendleri Raporu
<https://www.tuyid.org/tr/files.php?type=borsa&id>, (09.12.2020)

1.5.7. Uyruk Bazında Yatırımcı Sayıları ve Piyasa Değeri

Borsa İstanbul piyasa değeri 2020 yılına kadar ağırlıklı olarak yabancı yatırımcı tarafından yatırım yapılmakta iken Eylül 2020 itibarıyla yerli yatırımcının BİST’e ilgisi artması sonucu hem yatırımcı sayısı hem de piyasa değerinin oranı yerli yatırımcı lehine yükselmiştir.

Tablo 7: Uyruk Bazında Yatırımcı Sayıları ve Piyasa Değeri Oranları

Dönem	Yerli Yatırımcı Sayısı	Yabancı Yatırımcı Sayısı	Yerli Yatırımcı Piyasa Değeri*	Piyasa Değeri Yerli Yatırımcı Oranı %	Yabancı Yatırımcı Piyasa Değeri*	Piyasa Değeri Yabancı Yatırımcı Oranı %
2013	1.100.853	9.555	73	37	122	63
2014	1.065.473	9.895	90	36	159	64
2015	1.049.578	9.735	82	37	138	63
2016	1.031.309	9.485	90	37	157	63
2017	1.081.334	9.569	123	35	232	65
2018	1.169.188	9.731	111	35	204	65
2019	1.193.731	9.707	186	39	290	61
30.09.2020	1.750.149	11.389	315	52	293	48

*Piyasa değerleri milyar TL’dir.

Kaynak: Tüyid, <https://www.tuyid.org/tr/files.php?type=borsa&id>, (09.12.2020)

II. BÖLÜM

BANKACILIK KAVRAMSAL ÇERÇEVE, TÜRKİYE’DE SEKTÖRÜN TARİHSEL GELİŞİM SÜRECİ VE HALKA AÇIK BANKALAR

Ekonominin gelişimine katkı sağladığı kadar ekonomik krizlere de sebep olabilen bankacılık sektörünün önemi her geçen gün artmaktadır. Küresel ticaretin araçları olarak ekonomileri de birbirine bağlayan bankalar yatırımcıların da ilgisini çekmektedir.

Bu bölümde bankanın tanımı, Türkiye’de bankacılık sektörünün tarihçesi ve gelişim serüvenini ve halka açık bankaların detaylı bilgilerine yer verilecektir.

2.1. Bankacılık Kavramı

Birçok kaynakta farklı biçimde tanımlamalarına rastladığımız banka sözcüğü hemen hemen tüm dillerde ufak tefek değişiklikler göstermekle beraber sözcüğün İtalyanca’da tezgah, masa, sıra anlamına gelen “Banko” kelimesinden türetildiği, zaman içerisinde Banka olarak kullanıldığı düşünülmektedir. Türkçe’de de banko kelimesi bankalarda çalışan personel ile müşterilerin karşılıklı olarak işlemlerini sürdürdükleri sabit sıralar anlamına gelmektedir²¹.

Banka, fon fazlası olanlarla fon talebi olanların arasında aracılık sağlayarak bir güven mekanizması oluşturan organizasyon olarak tanımlayabiliriz. Fon ödünç verme işleminin yanında ödemelerde aracılık, kambiyo işlemleri, emanet verme işlemleri de bankalar tarafından sağlanmaktadır.

Sözlük anlamı olarak banka, para ve para gibi geçerli olan tecimsel belgiler üzerinde işlem yapan tecim kuruluşu ile yatırım faaliyetini gerçekleştirmesini kabul eden, güvenilirlik gücünü karşı tarafın güvenilirlik gücünün yerine koyarak karşı tarafa satın alma

²¹ İlker Parasız, **Para Banka ve Finansal Piyasalar**, 5. b., Ezgi Kitapevi, Bursa, 1994, s. 109.

imkanı sağlayan, parasız da işlerin gerçekleştirilmesini kolaylaştıran, para, saygınlık ve üretim için her çeşit işlemi gerçekleştiren ve yürüten, tüzel ve gerçek kişilerin ve devletin bu çerçevede uygulayıcı gücüyle bunları yapmaya yasalarla yetkilendirilen akçalı ve tecimsel kurumlar geçmektedir²².

2.2. Türkiye’de Bankacılığın Gelişimi

Ülkemizde büyümenin, ticaret hacminin, sanayi yatırımlarının artırılması sürecinde lokomotif görevi bankalar tarafından yerine getirilmiştir. Cumhuriyet öncesi dönemde bankalar devlet borçlarının yönetilmesi amacıyla kurulmuş olsa da sonraki dönemde ekonominin yapı taşı olmuşlardır. İşlevinin değişmesi sebebiyle bankacılığın ülkemizde gelişimi Cumhuriyet öncesi ve sonrası olarak iki ana başlıkta incelemenin gerekli olduğu, yanı sıra 1980 sonrası dönemde liberal ekonomik anlayışın benimsenmesi sebebiyle ayrı başlıkta değinmenin faydalı olacağı düşünülmüştür.

2.2.1. Cumhuriyet Öncesi Türk Bankacılığı

Sanayi devrimini sağlayamayan Osmanlı Devleti 18. ve 19. yüzyıllarda ekonomisi dışa bağımlı hale gelmiş olup Batılı ülkeler İmparatorluğa verdiği borçların güvenli şekilde yönetilmesi için Osmanlı Devleti’nde bankacılığın kurulmasına etkili olmuştur.

Tanzimat dönemine kadar Osmanlı Devleti’nde bankacılık faaliyetlerine rastlanılmamaktadır. Bankacılık faaliyetleri genel olarak sarraflar tarafından gerçekleştirilmiştir. Galata’da toplanmış devletin hazine işleri ile ilgilenen ve küçük çaplı sermayeleri ile köşe başlarında işlem yapan olmak üzere iki grup sarraflar bulunmaktadır.

Genellikle Musevi, Ermeni ve Rumlardan oluştuğı bilinen Galata’daki hazine sarrafları;

²² Türk Dil Kurumu, **Büyük Türkçe Sözlük**, <https://sozluk.gov.tr/>, (10.12.2020).

- Osmanlı Devleti'ne borç para vermek ve vergi gelirleri karşılığı kredi açmak,
- Başka ülke paralarıyla Osmanlı parasını değiştirmek,
- Senet alım satımı yapmak,
- Başka şahıslara ait paraları işletmek,
- Devlet yöneticilerine ve paşalara ait malların gelir bakımından yönetimini yapmak gibi işlerle uğraşmışlardır²³.

Osmanlı Devleti'nde ilk bankayı J. Aleon ve The. Baltazi adlı iki Galatalı banker İstanbul Bankası (Bank-ı Dersaadet) adıyla 1847 yılında kurmuştur. Bu banka 1852 yılına dek bankacılık faaliyetini devam ettirmiştir. İlk banka olarak İstanbul Bankası kurulmuş olsa da Osmanlı Devleti'nde bankacılık faaliyetlerinin 1856 senesinde kurulan Osmanlı Bankası ile başladığı kabul edilmektedir. Bu banka, Osmanlı Devletinin dış borç alması için Osmanlı Devleti ile yabancı sermayedarlar arasında aracılıkta bulunma amacı güderek İngiliz sermayesi ile açılmıştır. 1863 senesinde Fransızlar, 1875'de ise Avusturyalılar bankaya ortak alınmıştır²⁴.

Kırım Savaşı sonrası borçlanma ihtiyacı artan hazinenin dış borçlanmasını sağlayacak bir yabancı bankaya olan ihtiyacı, 18 Şubat 1856 tarihli Islahat Fermanı'nda para işlemlerini düzenlemek amacıyla ana bir banka kurulması şeklinde önerilmiş ve aynı yıl İngiliz sermayesi ile 500.000 sterlin sermayeli, merkezi Londra olan Bank-ı Osmani kurulmuştur. Bank-ı Osmani'ye sonrasında banknot çıkarma yetkisi verilmiştir. 1863 Bank-ı Osmani Şahane'nin kurulması ile Bank-ı Osmani kapatılmış olup sermaye sahipleri yeni kurulan bankaya iştirak etmişlerdir. T.C.M.B. faaliyete başlayana kadar banknot basma ve ihraç yetkisine sahip olan ve yakın zamana kadar faaliyette bulunan Osmanlı Bankası adıyla çalışan banka ülkemizin ilk emisyon bankasıdır. Osmanlı Bankası, banknot basımının yanı sıra, devlet hazinesini denetleme imtiyazına sahip olan, kanunlarca kararlaştırılmış vergi ve benzeri tüm gelirlerini toplayarak devlet adına bütün ödemeleri yapan ve devletin ülke içinde ve dışarısında ihraç edeceği tahvil ve bonoların birincil arzını tekelinde tutan bir banka olmuştur. Söz konusu bankanın banknot basma yetkisi ve devlet bankacılığı görevleri 1. Dünya Savaş'ı başladığında devletin ihtiyaçları

²³ Teoman Yazgan, **Türkiye'de Bankacılığın Gelişimi**, Baylan Basım ve Ciltevi, Ankara, 1969, s. 11.

²⁴ Ünal KORUKÇU, "40. Yılında TBB ve Türk Bankacılık Sistemi '1958-97'", **Türkiye Bankalar Birliği**, 1998, s.1.

doğrultusunda yeterli para basmaması nedeniyle elinden alınmıştır. Bu gelişme sonrasında sermayesinin büyük çoğunluğu devlete ait olan İtibarı Milli Bankası para basmaya başlamış olup bahsi geçen diğer yetkileri de devr almıştır²⁵.

Osmanlı Devleti'nin yüksek borçluluk durumundan faydalanmak amacıyla çok sayıda yabancı sermayeli banka kurulmuştur.

Tablo 8: 1864-1910 Döneminde Osmanlı'da Kurulan Yabancı Bankalar

Tarihi	Banka İsmi
1864 Yılı	Şirketi Umumiye Osmaniye Bankası
1866 Yılı	Şirketi Maliye Osmanlı Bankası
1869 Yılı	İtibari Umumi Osmanlı Şirketi
1870 Yılı	Avusturya-Osmanlı Bankası
1870 Yılı	Avusturya-Türk Bankası
1872 Yılı	İkinci İstanbul Bankası
1872 Yılı	Kambiyo ve Esham Şirketi Osmaniye
1888 Yılı	Selanik Bankası
1891 Yılı	Midilli Bankası
1910 Yılı	Türkiye Ticaret ve Sanayi Bankası
1910 Yılı	Osmanlı Ticaret Bankası

Kaynak: Yazgan Teoman, Türkiye'de Bankacılık Gelişimi, Baylan Basım, Ankara, 1969, s. 15.

Tarımsal faaliyetleri desteklemek için 1863'te Memleket Sandıkları olarak kurulan 1888 yılında da banka halini alan Ziraat Bankası ilk devlet bankası olarak kabul edilmektedir.

²⁵ Burhan Ulutan, **Bankacılığın Tekamülü**, Doğu Limited Şirketi Matbaası, Ankara, 1957, s.143-147.

2.2.2. Cumhuriyet Sonrası Türk Bankacılığı

Osmanlı Devleti zamanında çoğunlukla yabancı sermaye tarafından yönetilen bankacılık sektörü Cumhuriyet'in ilk döneminde de aynı niteliği devam etmiştir. Savaşın çıkan bir ülke ekonominin toparlanması açısından yabancı sermayeye ihtiyaç duymuştur.

Cumhuriyet sonrasına Osmanlı Devleti'nde milli banka olarak Ziraat Bankası devrolmuştur.

1923 yılında düzenlenen İzmir İktisat Kongresi'nde çıkan kararlar sonucunda ilk olarak 1924 yılında Cumhuriyet Döneminin özel olarak kurulan ilk bankası Türkiye İş Bankası'dır. Bunu takiben 1925 yılında Sanayi ve Maadin Bankası devlet hazinesi tarafından kurulmuştur. 1932 yılında bankanın yerine Sanayi Ofisi ve Türkiye Sanayi Kredi Bankası almıştır. Bahsi geçen kuruluşlarında beklenen başarıyı yakalamaması üzerine 1933 yılında adı geçen bankaların yerini yeni kurulan Sümerbank almıştır²⁶.

Uzun yıllar savaş içerisinde bulunan ülkenin inşası için Eytam Sandıklarının parasıyla 22.05.1926 tarihli 844 sayılı yasa ile Emlak ve Eytam Bankası anonim şirket olarak kurulmuştur. 1946 tarihinde 4947 sayılı yasa ile söz konusu banka Emlak Kredi Bankası A.O.'na devredilmiştir.

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası 1715 sayılı ve 11 Haziran 1930 tarihli yasayla 15 milyon Türk Lirası sermaye ile anonim ortaklık şeklinde kurulmuş olup T.C.M.B. Para basmak ve Türk parasının değerini korumak ile görevlendirilmiştir.

²⁶ Yakup KEPENEK ve Nurhan YENTÜRK, **Türkiye Ekonomisi**, 18.Baskı, İstanbul: Remzi Kitapevi, 2005, s.46.

Tablo 9: 1923-1933 Yılları Arasında Kurulan Yerel Bankalar

Banka İsmi	Merkez	Faaliyet Yılı	Hakkında
Akhisar Tütüncüler Bankası	Akhisar	1934	Faaliyetine T. Tütüncüler bankası olarak devam etmiştir
T. Ticaret ve Sanayi Bankası	İstanbul	1925	Faaliyeti 1932 yılında sona ermiştir.
Karaman Çiftçi Bankası	Karaman	1925	1934 yılında tasfiye edilmiştir.
İstanbul Esnaf Bankası	İstanbul	1925	1934 yılında tasfiye edilmiştir.
Afyon Terakki Servet Bankası	Afyon	1926	1978’de adı Hisarbank olarak değiştirilmiş ve Ziraat Bankasına 1983’de devredilmiştir.
Aksaray Halk İktisat Bankası	Aksaray	1926	1936’da faaliyeti sonlanmıştır.
Niğde Çiftçi ve Tüccar Bankası	Niğde	1926	1939 yılında tasfiye edilmiştir.
Eskişehir Bankası	Eskişehir	1926	2001 yılında Etibank bünyesine aktarılmıştır.
Akseki Ticaret Bankası	Akseki	1927	Faaliyeti 1959 yılında sonlanmıştır.
Nevşehir Bankası	Nevşehir	1927	Faaliyeti 1948 yılında sonlanmıştır.
Ermenak Ahali Bankası	Ermenak	1927	Faaliyeti 1948 yılında sonlanmıştır.
Kocaeli Halk Bankası	İzmit	1927	Faaliyetine Türk Ekonomi Bankası adı altında devam etmiştir.
Denizli İktisat Bankası	Denizli	1927	Bankacılık izni 2001 yılında kaldırılmıştır.
Trabzon Tasarruf ve İkras Bankası	Trabzon	1928	Adı Trabzon Bankası olarak değiştirilmiş ve faaliyeti 1937 yılında sonlanmıştır.
Trabzon İktisat Ltd. Şti.	Trabzon	1928	Adı 1929 yılında Karadeniz Bankası olarak değiştirilmiş ve faaliyeti 1937 yılında sonlanmıştır.
Bor Esnaf Bankası	Bor	1928	Faaliyeti 1950 yılında sonlanmıştır.
Ürgüp Zürra ve Tüccar Bankası	Ürgüp	1928	Faaliyeti 1949 yılında sonlanmıştır.
Şarki Karaağaç Bankası	Ş.Karaağaç	1928	1962 yılında Sağlık Bankası adını almış ve 1975’de faaliyeti sonlanmıştır.
Türkiye İmar Bankası	İstanbul	1928	TMSF’ye devredilmiştir.
İzmir Esnaf ve Ahali Bankası (Egebank)	İzmir	1928	Egebank adıyla faaliyetini sürdürmüştür.
Elazığ İktisat Bankası	Elazığ	1929	1980’de Odibank alıp ve 1983 yılında Ziraat Bankasına devredilmiştir.
Lüleburgaz Birlik Ticaret	Lüleburgaz	1929	1964 yılında fesh edilmiştir.
Mersin Ticaret Bankası	Mersin	1929	Faaliyeti 1940 yılında sonlanmıştır.
Üsküdar Bankası	İstanbul	1929	1933’te Adapazarı Türk Ticaret Bankası’yla birleşmiştir.
Kastamonu Bankası	Kastamonu	1930	Faaliyeti 1938 yılında sonlanmıştır.
Diyarbakır Bankası	Diyarbakır	1931	Faaliyeti 1939 yılında sonlanmıştır.
Kırşehir Ticaret Bankası	Kırşehir	1931	Faaliyeti 1939 yılında sonlanmıştır.

Kaynak: Namık Aydemir, Dünden Bugüne Türkiye’de Bankacılık, 2. Baskı, Ankara, 2005, s. 17.

Sanayileşmenin hızlanması için devlet politikalarında değişikliğine gidilmiştir. Özel sektörden beklenen ivmenin sağlanamamış olması sebebiyle iktisadi girişimlerin kamu tarafından planlı bir şekilde yapılması “İktisadi Devletçilik” fikri benimsenmiştir. Bu doğrultuda 1934 yılında Birinci Beş Yıllık Sanayi Planı hazırlanmıştır.

Bu gelişmelerin sonrasında Belediyeler Bankası ve Sümerbank 1933 yılında, 1935 yılında Etibank, 1937’de Denizbank, Halk Sandıkları ve 1938’de Halk Bankası devlet tarafından kuruluşu gerçekleşmiştir.

Ekonominin büyümesine katkı sağlayacak bankaların kurulmasının yanı sıra, kanuni düzenlemeler olarak Mevduatı Koruma Kanunu 1933 yılında, Bankalar Kanunu ise 1936 yılında yürürlüğe girmiştir.

1945 – 1959 yılları arasında 31 banka kurulmuştur. Bu dönemde faizler hükümet tarafından belirlenmektedir ve Merkez Bankası dışındaki bankalar dövizle dayalı işlem yapamamaktadır. Bankalar dövizle dayalı işlem yapamadıklarından, bankaların bugünkü gibi bilanço riski, kur riski, faiz riski gibi risklere maruz kalması ve sisteme büyük zararlar veren krizlerin ortaya çıkması söz konusu değildir²⁷.

Tablo 10: 1944-1960 Döneminde Ülkemizde Kurulan Bankalar

	Banka Adı	Kuruluş Yılı	Açıklama
1	Yapı ve Kredi Bankası	1944	Faaliyeti devam etmektedir.
2	Türkiye Garanti Bankası	1946	Faaliyeti devam etmektedir.
3	Akbank	1948	Faaliyeti devam etmektedir.
4	Türkiye Kredi Bankası	1948	1966’da tasfiye olmuştur.
5	Tutum Bankası	1948	1963’te tedricen tasfiye edilmiştir.
6	Niğde Bankası	1948	1960’da tasfiye olmuştur.
7	Türkiye Eski Muharipler Tasarruf ve Bankası (Muha Bank)	1950	1959’da Tümsü Bank ile T. Birleşik Kredi Bankası adı altında birleşmiş ve 1961’de tasfiye edilmiştir.
8	T. Sınai Kalkınma Bankası	1950	Faaliyeti devam etmektedir.
9	Göynük Sanayi ve Kredi Bankası	1951	1957’de tasfiye olmuştur.

²⁷ Seçil UYAR, “Bankacılık Krizleri”, 1.Baskı, Ankara: Ziraat Matbaacılık, 2003, s.96-97.

10	Doğubank	1952	1961’de tedricen tasfiye edilmiştir.
11	Denizcilik Bankası	1952	17.11.1992 tarih ve 92/3744 sayılı Bakanlar Kurulu Kararıyla Emlak Bankası’na devredilmiştir.
12	Türk Ekspres Bankası	1953	1962’de Buğday Bankası ile birleşerek Anadolu Bankası olmuştur.
13	İstanbul Bankası	1953	1983 yılında Ziraat Bankasına devredilmiştir.
14	Demirbank	1953	2001’de HSBC Banka satılmıştır.
15	Türk Yapı Bankası	1954	1958’de tasfiye edilmiştir.
16	Şekerbank (Pancar Kooperatif Bankası)	1954	Faaliyeti devam etmektedir.
17	Türkiye Vakıflar Bankası	1954	Faaliyeti devam etmektedir.
18	İşçi Kredi Bankası	1954	1983’de faaliyeti sonlandırılmıştır.
19	Buğday Bankası	1955	Anadolu Bankası adı altında 1962’de Türk Ekspres Bankası’yla birleşmiştir.
20	Türkiye Turizm Bankası	1955	Turizm Bankası’na devredilmiştir.
21	Pamukbank	1956	30.07.2004 gün ve 5230 sayılı Kanunla T. Halk Bankası’na devredilmiştir.
22	Raybank	1956	1964 yılında tasfiye edilmiştir.
23	Esnaf Kredi Bankası	1957	1961’de tedricen tasfiye edilmiştir.
24	Türkiye Mualimler, Memurlar ve Subaylar Bankası (Tümsü Bank)	1957	1959’da Türkiye Birleşik Tasarruf Bankası adı altında Muha Bank ile birleşmiştir.
25	İzmir Halk Sandığı	1957	1963’te tüzel kişiliği sonlanmıştır.
26	Sanayi Bankası	1958	1973’te tedricen tasfiye edilmiştir.
27	Maden Kredi Bankası	1958	1973’te tedricen tasfiye edilmiştir.
28	Çaybank	1958	1992’de Derbank ismini almıştır.
29	Türkiye Birleşik Tasarruf ve Kredi Bankası	1959	21.05.1992 tarihinde Türkiye Halk Bankası’na devredilmiştir.
30	Türkiye Öğretmenler Bankası	1959	21.05.1992 tarihinde Türkiye Halk Bankası’na devredilmiştir.

Kaynak: Öztin Akgüç, 100 Soruda Bankacılık, Gerçek Yayınevi, İstanbul, 1987, ss. 39-40.

Banka kredilerinin ülkenin kalkınmasına katkı sağlayacak şekilde yönlendirici düzenlemelere çaba gösterildiği 7129 sayılı Bankalar Kanunu 1958’de kabul edilmiş ve uygulanmaya başlamıştır. Ayrıca 1958’de Türkiye Bankalar Birliğinin (TBB) kurularak bankaların kendi arasında fikir alışverişinde bulunması, sektörün ve bankacılık

mesleğinin gelişimine katkı sağlaması amaçlanmıştır. 1959 yılında ise Bankalar Yeminli Murakıpları Kanunu Maliye Bakanlığı idaresine bağlı olarak oluşturulmuştur.

1960 ve 1964 yılları arasında 15 bankanın faaliyetine son vermesi üzerine tasarruf sahiplerinin haklarını korumak amacıyla Merkez Bankası bünyesinde Bankalar Tasfiye Fonu kurulmuş olup bankalar yıl sonunda tasarruf mevduatı ve ticari hesaplar toplamının %0,1'lik kısmını bu fona aktarma zorunlu hale getirilmiş olup bankacılık sektörüne kamu müdahalesi artmıştır.

1963-1967 yıllarını kapsayan ilk 5 Senelik Kalkınma Planı 21.11.1962 tarihinde onaylanmış olup planlı kalkınma dönemine geçildiği yıllarda yasal düzenlemeler ithal ikamesi programı çerçevesinde şekillendirilmiştir. İthalatın ekonomide meydana getirdiği sorunları engellemek için ithal ikameci sanayileşme süreci başlatılmıştır. Üretim ve yatırım sürecinin yanı sıra, bankacılık sektöründe de dışa kapalı bir yapı oluşturulmuştur²⁸.

2.2.3. 1980 Yılı Sonrasında Türk Bankacılığı

24 Ocak 1980 tarihinde ekonomik istikrarsızlığı gidermek amacıyla döviz kurunun serbest bırakılması, kamu harcamalarının sınırlandırılması, devletin ekonomideki payının küçültülmesi şeklide kararlar alınmıştır. Bu kararlar ithal ikameci büyüme politikasından vazgeçilerek dışa açık ekonomiye geçilmiştir.

Türk Bankacılığının dışa açılımı ithalat ve ihracatın serbestleştirilmesi, yanı sıra yabancı sermaye yatırımlarının teşvik edilmesi ile sağlanmıştır.

29.05.1980 tarih ve 8/909 sayılı kararname ile 1 Temmuz 1980 tarihinden itibaren mevduat ve kredi faizleri büyük ölçüde serbest bırakılmıştır. Söz konusu gelişme 'Türkiye'de Temmuz Bankacılığı' olarak ifade edilmiştir.

²⁸ Halil Seyidoğlu, **Uluslararası İktisat, Teori, Politika ve Uygulama**, 11. b., Güzem Yayınları, İstanbul, 1996, s. 587.

Temmuz bankacılığı ile sektörde rekabet artmış olup yerli ve yabancı sermayeli yeni bankalar sektöre girmiştir. Artan rekabetle bankalar klasik bankacılık faaliyetlerinin yanı sıra yeni teknikler uygulamaya başlamışlardır. Kredi kartı, tüketici kredileri gibi bankacılık ürünlerinin yanı sıra türev ürünler, faktoring, finansal kiralama, yatırım fonları uygulamaya alınan yeniliklerdir²⁹.

Faizlerin serbest bırakılmasıyla yüksek faiz ortamı oluşmuş, yüksek borçlanma içerisinde bulunan firmalar kredi geri ödemelerinde zor duruma düşmüştür. Kredi geri ödemelerinde yaşanan sıkıntılar sonucunda banka bilançolarının yeknesak bir şekilde izlenmesi amacıyla 1986 yılında Tek Düzen Hesap Planı (TDHP) uygulamaya konulmuştur.

2499 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu 1981 yılında onaylanmıştır. 26 Aralık 1985 tarihinde İstanbul Menkul Kıymetler Borsası kurulmuştur.

20 Şubat 1930'de yürürlüğe giren Türk Parasının Kıymetini Koruma Hakkında Kanunu'nda 1984 yılında yapılan düzenlemelerle Türk Lirasının konvertibl olma şartları düzenlenmiştir. 32 sayılı kararla sermaye faaliyetleri özgür bırakılmış olup ve Türk Lirası'nın konvertibilitesi 1989 yılında Uluslararası Para Fonu tarafından onaylanması ile birlikte kambiyo rejimi ile ilgili düzenlemeler tamamlanmıştır³⁰.

Bu kararla Türkiye'de yerleşik kişilerin döviz bulundurmaları, bankalarda döviz mevduat hesabı açmaları serbest bırakılmıştır.

1986 yılında TCMB bünyesindeki İnterbank (Bankalararası Para Piyasası) kurulmuştur. 1987'de TCMB açık piyasa işlemlerine (APİ) başlatmış olup sonraki dönemde Döviz ve Efektif piyasaları ve altın piyasası oluşturulmuştur.

²⁹ Mehmet Takan - Melek Acar Boyacıoğlu, **Bankacılık Teori Uygulama ve Yöntem**, 3. b., Nobel Yayın Dağıtım İstanbul, 2011, s.6-10.

³⁰ Ahmet Ertuğrul - Osman Zaim, **Türk Bankacılığında Etkilik** (Tarihi Gelişim Kantitatif Analiz), Bilkamat İşletme ve Finans Yayınları No: 3, Ünal Ofset, Ankara, 1996, s. 28

Tablo 11: 1960-1992 Döneminde Kurulan Bankalar

	Banka Adı	Kuruluş Yılı	Merkezi
1	Dışbank “Türk Dış Ticaret Bankası”	1964	İstanbul
2	Impex Bank “İthalat ve İhracat Bankası”	1984	İstanbul
3	Ada Bank	1985	İstanbul
4	Koç Bank	1985	İstanbul
5	Tekstil Bank	1986	İstanbul
6	Finans Bank	1987	İstanbul
7	Marmara Bank	1988	İstanbul
8	TYT Bank (Faaliyeti 11.04.1994 gün ve 94/5456 sayılı BKK ile durdurulmuştur.)	1988	İstanbul
9	Türk Boston Bank	1991	İstanbul
10	Alternatif Bank	1992	İstanbul
11	Bank Ekspres	1992	İstanbul
12	Tasarruf Kredi Bankası	1992	İstanbul
13	Toprak Bank	1992	İstanbul
14	T.Konut End. Ve Ticaret Bankası “Kent Bank”	1992	İstanbul
Diğer Ticaret Bankaları			
1	Arap-Türk Bankası	1977	İstanbul
2	BNP-Ak Dresner Bank	1985	İstanbul
3	Türk Sahura Bank	1985	İstanbul
4	Birleşik Körfez Bankası	1988	İstanbul
5	Midland Bank	1990	İstanbul
6	Bank Indosuez Türk	1991	İstanbul
7	Chemical Bank	1991	İstanbul
8	Turkish Bank	1991	İstanbul
9	Bank of Bahrain and Kuwait A.Ş.	1992	İstanbul
Kalkınma ve Yatırım Bankaları			
1	Sınai Yatırım ve Kredi Bankası	1963	İstanbul
2	Türkiye Kalkınma Bankası A.Ş.	1976	Ankara
3	Yatırım Bank	1987	İstanbul
4	Türk Eximbank T. İhracat ve Kredi Bankası “Kamu Sermayeli”	1987	Ankara

5	Türk Merchant Bank	1988	İstanbul
6	Birleşik Yatırım Bank	1989	İstanbul
7	Tekfenbank	1989	İstanbul
8	Avrupa Türk Yatırım Bankası “Euroturk Bank”	1990	İstanbul
9	Park Yatırım Bank	1992	İstanbul
10	Tat Yatırım Bank	1992	İstanbul
Türkiye’de Şube Açan Yabancı Bankalar			
1	Citi Bank N.A.	1981	İstanbul
2	Bank Metal	1982	İstanbul
3	Habib Bank	1983	İstanbul
4	The Chase Manhattan Bank N.A.	1984	İstanbul
5	Saudi American Bank	1985	İstanbul
6	Westdeutsche Landesbank	1986	İstanbul
7	Credit Lyonnais	1988	İstanbul
8	Kıbrıs Kredi Bankası	1989	İstanbul
9	Socrete Generale SA.	1990	İstanbul

Kaynak: Namık Aydemir, Dünden Bugüne Türkiye’de Bankacılık, 2. Baskı, Ankara, 2005, ss. 24-26.

Küresel ve yerel krizlerin ardı ardına gelmeye başlaması, Türk Lirasının değer kaybedişi, faiz oranlarının yükseliş trendine girmesi, kamu kesiminin fon ihtiyacının artması birlikte 1990 yılından sonra bankacılık sektörünü zor yıllar beklemektedir.

1994 yılının başlarından Nisan ayına kadar olan sürede Türk parası dolar karşısında hatırı sayılır ölçüde değer kaybetmiştir. TCMB kurdaki bu artışa engel olabilmek için döviz rezervlerinin yarısından fazlasını satarak kura müdahale etmiştir. 1993 yılında bankalar arası para piyasasında yüzde 70’ler düzeyinde olan gecelik faiz yüzde 700’leri görmüştür³¹.

³¹ Fatih ÖZATAY, “Finansal Krizler ve Türkiye”, 4. Baskı, İstanbul: Doğan Kitap, 2013, s.67-69.

5 Nisan Kararlarıyla serbest bırakılan döviz kurunda sert yükselişler yaşanmıştır. Söz konusu tarihte 23.000 eski Türk Lirası olan dolar kuru 7 Nisan 1994'te 40.000 eski Türk Lirasını test etmiştir. Ülke parasındaki devalüasyonun yanında TCMB bankalar arası gecelik faiz oranları da %1000'ni görerek yeni zirve yapmıştır.

5 Nisan Ekonomik İstikrar Tedbirleri Kararı 1994 yılında yaşana ekonomik kriz nedeniyle düzenlenmiştir. Söz konusu Karar sonrasında üç ticari bankanın iflas etmesi nedeniyle faaliyetlerine son verilmiştir. Bu iflasların bankacılık sisteminde bir krize dönüşmesini engellemesi amacıyla bankalardaki mevduat ve faizin tamamına devlet garantisi getirilmiştir. Devletin bankacılık sisteminde genel bir kriz oluşmasını önlemek amacıyla yaptığı düzenleme haksız rekabete sebebiyet verdiği gibi faiz oranlarının artmasın da neden olmuştur. Mevduat ve faize verilen devlet garantisi 2000 yılında alınan kararla tedrici olarak azaltılmıştır. Banka sayısının artmasıyla birlikte sektörde rekabet yükselmiş, ürünlerin ve işlemlerin çeşitlenmesi gibi nedenlerle daha etkin bir denetim ve gözetim sistemine ihtiyaç duyulmuştur³².

Bankacılık sektörü 1994 yılındaki sürecin etkilerini tamamen silemeden 1996-1998 yılları arasında kısa süreli hükümetlerin iktidarda yer alması, 1997'de Doğu Asya Mali krizi ve 1998 yılında Rusya ekonomik krizi sonucunda yeni krizlerle karşı karşıya kalacaktır.

1999 yılında Türkiye ekonomisi %6,1 oranında küçülmüştür. Yanı sıra, enflasyon oranı %70'e kadar artmış, faiz oranları da enflasyon oranları gibi % 106'lara ulaşmıştır.

1999 yılında yaşanan Adapazarı ve Düzce depremleri de ekonominin yaşadığı zor günlerin boyutunu ağırlaştırmıştır.

Ekonomide yaşanan sorunlar bankaları aktif kalitesini olumsuz olarak etkilemiş, öz kaynak yetersizliği gündeme gelmiştir. Sektörün kırılgan yapısını sağlamlaştırmak, denetim ve gözetim yapısını kurmak amacıyla 23.06.1999 yılında Bankacılık Düzenleme

³² Gökhan SÜMER, Türk Vergi Sistemi Açısından Bankaların Ödev ve Yükümlülükleri, (Doktora Tezi, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2013), s.41

ve Denetleme Kurumu (BDDK) kamu tüzel kişiliğine haiz olarak kurulmuştur. Denetim etkinliğini sağlamak adına BDDK'ya idari ve mali özerklik sağlanmıştır.

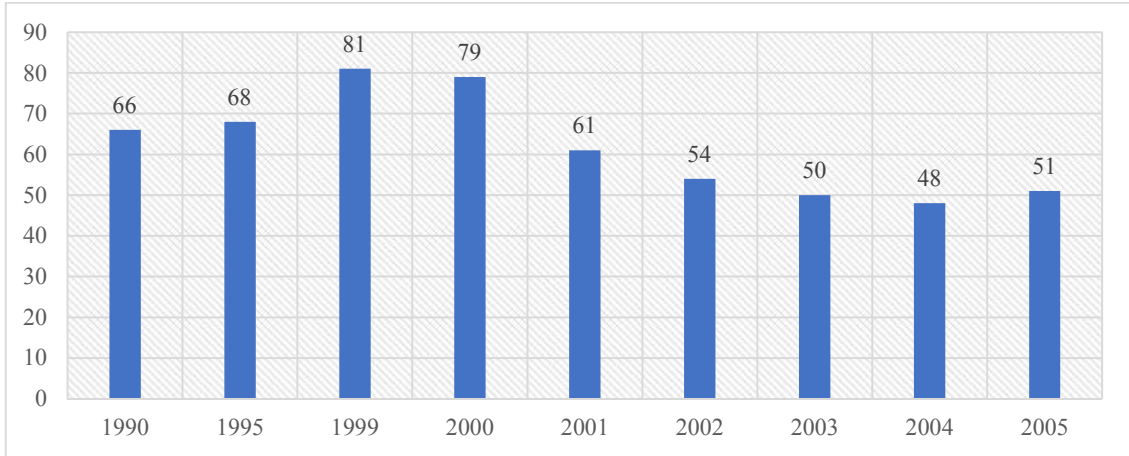
2001 yılında BDDK “Bankacılık Sektörü Yeniden Yapılandırma Programı” hazırlamıştır. Programın temel amaçları;

- Mali sistem içerisinde istikrarsızlığa sebep olan kamu bankalarını düzenleyerek sorun olmaktan çıkarmak,
- Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'na (TMSF) devredilen bankalarla ilgili aksiyonları ivedilikle alarak çözüme kavuşturmak,
- Özel bankaların krizlerden olumsuz yönde etkilenmesini minimum seviyeye indirecek ve ekonomik krizlere daha dayanıklı bir yapıya kavuşturacak düzenlemeleri gerçekleştirmek³³.

Yönetim ve finansal açıdan tümüyle özerk bir denetleme ve gözetleme otoritesininin oluşturulması, kanun düzenlemeleri ile risk yönetimi anlayışının artırılması şeklindeki gelişmeleri doğrultusunda bankacılık sektöründe daralma meydana gelmiştir. 2000 yılında 85 olan banka sayısı 2005 yılında 51'e gerilemiştir. Söz konusu tarihlerde sırasıyla şube sayısı 7.983'den 6.568'e, personel sayısı ise 174.730'dan 138.724'e gerilemiştir³⁴.

³³ Bankacılık Düzenleme Denetleme Kurumu, **Bankacılık Sektörü Yeniden Yapılandırma Programı**, Ankara, Mayıs 2001, s. 1

³⁴ Bankacılık Düzenleme Denetleme Kurumu, **Banka Sermayelerinin Güçlendirilmesi Programı: Tanıtım Rehberi**, Ankara, 2002, s. 3.

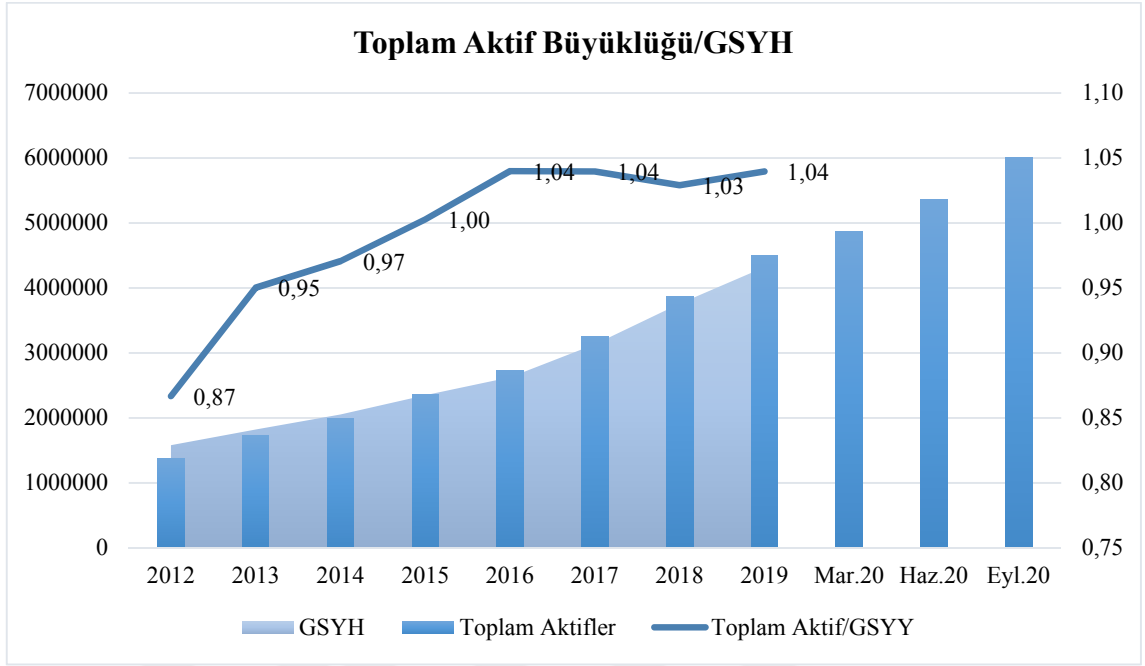
Grafik 1: 1990-2005 Yılları Banka Sayıları

Kaynak: BDDK, Aylık Bankacılık Sektörü Verileri (13.12.2020)

2.2.4. Günümüzde Türk Bankacılığı

2020 yılı Eylül ayı itibarıyla Türkiye’de 54 adet banka faaliyette bulunmaktadır. Söz konusu bankaların 34’ü mevduat, 14 adeti kalkınma ve yatırım bankası, geri kalan 6 adeti ise katılım bankasıdır.

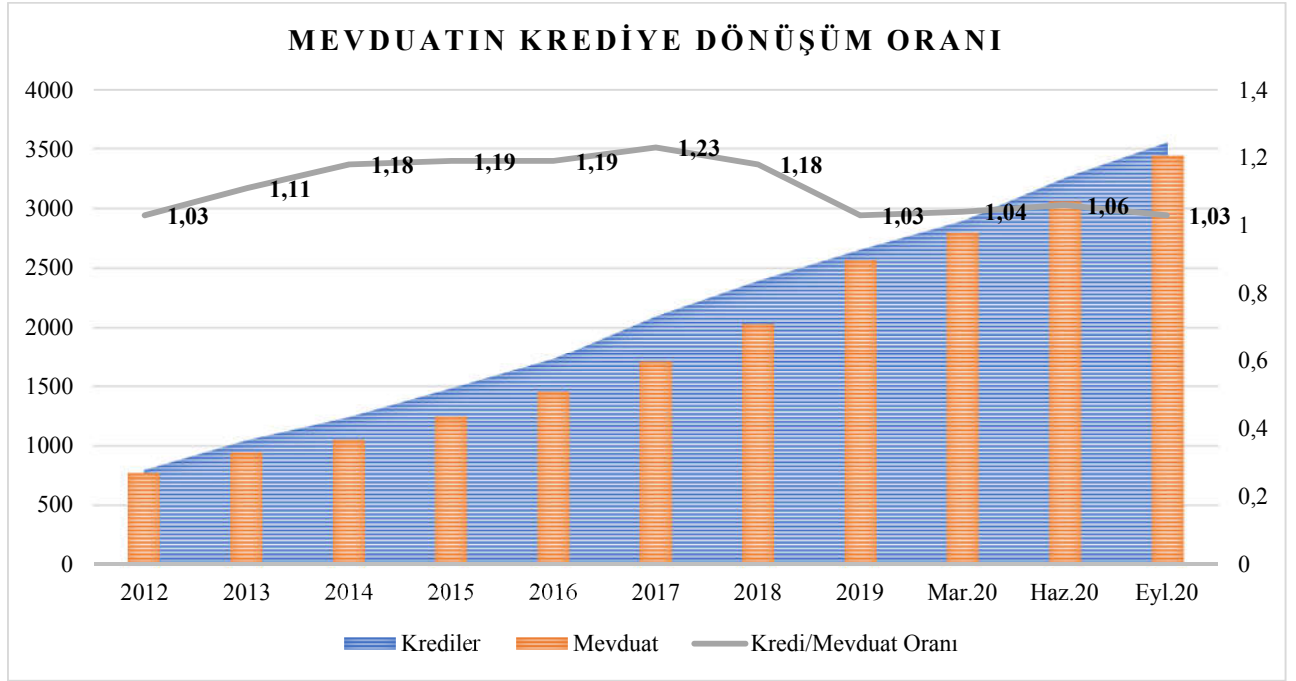
Türk bankacılık sektörü aktif büyüklüğü 6.004 milyar TL’ye ulaşmıştır. 2019 yıl sonu sektörün aktif büyüklüğü toplamının gayri safi yurtiçi hasılaya oranı 1,05 olarak gerçekleşmiştir.

Grafik 2: Bankacılık Sektörü Aktif Toplamı GSYH Oranı

Kaynak: BDDK Aylık Bankacılık Verileri ve TÜİK İstatistik Tabloları

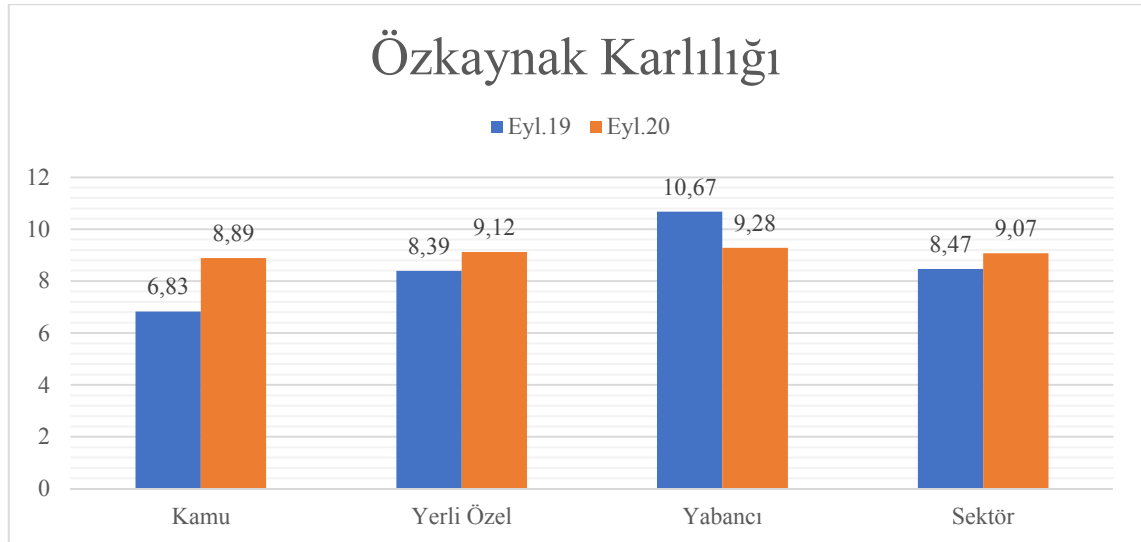
Ülkemizde bankacılık sektörü aktif büyüklüğünün % 87’lik kısmı mevduat bankalarına, % 7’lik kısmı katılım bankalarına, geri kalan % 6’lık kısmı ise kalkınma ve yatırım bankalarına aittir. Bankaların mevduatın krediye dönüşüm oranı Eylül 2020 itibarıyla 1,03 olmuştur.

Grafik 3: 2012-2020 Döneminde Mevduatın Krediye Dönüşüm Oranı

Kaynak: BDDK, Türk Bankacılık Sektörü Temel Göstergeleri, Eylül 2020

Eylül 2020’de net dönem karı 46 milyar TL olan sektörün öz kaynak karlılık oranı %9,07 olarak gerçekleşmiştir.

Grafik 4: Eylül 2020 Banka Sahipliğine Göre Özkaynak Karlılık Oranları

Kaynak: BDDK, Türk Bankacılık Sektörü Temel Göstergeleri, Eylül 2020

Teknolojik yeniliklere açık, her geçen gün büyümekte olan Türk Bankacılık sektörü Eylül 2020 tarihinde sermaye yeterlilik oranı %19,42 olarak gerçekleşmesi yapısal olarak güçlü olduğunun göstergesidir.

2.3. Banka Türleri

Bankalar çeşitli şekilde sınıflandırılabilir. Sermaye sahipliğine göre kamu, özel, karma, ulusal ve yabancı sermayeli olarak sınıflandırılabilir. Kapsamlarına göre ise bankalar; özel bankacılık, holding bankacılığı, uluslararası bankacılık ve kıyı bankacılığı olarak çeşitlendirilir. Bankalar faaliyet konularına göre; kalkınma bankaları, merkez bankaları, yatırım bankaları, ticaret bankaları ve katılım bankaları olarak gruplandırılabilir. Bu başlıkta banka türleri sadece faaliyet alanına göre tanımlanacaktır. Son olarak halka açık bankaların sınıflandırma türlerine göre seçilmiş oranlarına yer verilecektir.

2.3.1. Merkez Bankaları

T.C.M.B.'nin ana hedefi fiyat istikrarını sağlamak olduğu gibi diğer merkez bankaları da para piyasasını düzenlemek, ülke parasının değerini korumak, ülkenin yabancı para ve altın rezervlerini yönetmek amacıyla faaliyet göstermektedirler.

2.3.2. Ticaret (Mevduat) Bankaları

Mevduat toplamak veya para ve sermaye piyasalarından kaynak bularak fon sağlayan, bu fonları sermaye ihtiyacı olan kişi veya kurumlara genellikle kısa süreli olarak kullandıran finans kuruluşlarına ticari banka denilmektedir.

Ticaret bankalarının kredi kullandırım kaynağı temel olarak topladıkları mevduatlardır. Bu sebeple ticaret bankalarına mevduat bankaları da denilmektedir. Topladıkları mevduatı kredi olarak kullandırılması ve tekrar mevduat olarak geri dönmesi

şeklindeki çarpan etkisiyle kaydi para yaratma faaliyetinin yanı sıra, bankacılık hizmetleri olmak üzere bankaların iki temel fonksiyonu bulunmaktadır. Bankacılık hizmetlerine, para transfer işlemleri, fatura/çek/senet ödemeleri, kambiyo işlemleri örnek olarak verilebilir. Kredi mekanizması vasıtasıyla vatandaşların satın alma gücüne etki etmeleri sebebiyle mevduat bankalarının politikaları önemlidir³⁵.

2.3.3. Yatırım Bankaları

Mevduat toplama yetkisi olmaması sebebiyle sınırlı bankacılık ürünü olan yatırım bankaları yurtiçi veya yurtdışı bankalardan temin ettiği kredileri sınai ve ticari yatırımlara aktarılmasını, devletin finansman ihtiyacının karşılanmasını sağlarlar. Bunun yanı sıra, yatırım bankaları menkul kıymet ihracına aracılık faaliyeti, teminat/referans mektubu hazırlama, dış ticaret işlemlerine aracılık ve yatırım danışmanlığı gibi hizmetleri de vermektedir³⁶.

2.3.4. Kalkınma Bankaları

Kalkınma bankaları hükümet politikaları doğrultusunda oluşturulan kalkınma planlarına göre öncelikli sektörlerin finansman kaynağına çabuk ulaşmasını sağlamak, gelişmişlik düzeyi açısından yöresel farklılıkları asgari seviyeye düşürerek bölgeler arasındaki göç trafiğini kontrol etmek amacıyla kurulmuştur. Bu bankalarının mevduat toplama yetkileri yoktur. Bu bankalar Avrupa Yatırım Bankası, Dünya Bankası gibi dış kaynaklardan sağladığı hazine garantisindeki fonlarla büyük yatırım projelerinin, toplu konut inşaatlarının finansmanı karşılamaktadır. Uzun vadeli yatırım kredisi veya yabancı sermayenin yatırıma yönlendirilmesi gibi finansman sürecinin yanı sıra yatırım projesinin teknik ve ekonomik açıdan fizibilitesi konusunda yatırımcılara destek sağlayarak sanayileşme sürecine katkı sağlamaktadır.

³⁵ Öztin Akgüç, **100 Soruda Türkiye’de Bankacılık**, a.g.e., s. 6.

³⁶ Avni Zarakolu, **Bankacılar İçin Para ve Kredi Bilgisi**, 11. b., Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayını, No: 354, Ankara, 1999, ss. 88-89.

2.3.5. Katılım Bankaları

Faaliyetleri ticari bankalara çok benzemekle birlikte fon taleplerinin karşılanması belirli sınırlamaları içeren, faiz içermeyen bankacılık türüdür. Şöyle ki, katılım bankaları fon kullanırken ticaret yöntemiyle müşterisinin ihtiyaç duyduğu malı/hizmeti satın alır, vade farkı ekleyerek müşterisine satar. Fon fazlasını katılım bankaları aracılığıyla değerlendirmek isteyenler gelecekteki getirileri değişkendir. Kara veya zarar katılma olması sebebiyle anaparadan da eksilme söz konusu olabilme ihtimali bulunmaktadır. Ülkemizde 3'ü kamu sermayeli olmak üzere 6 adet katılım bankası faaliyet göstermektedir.

2.3.6. Halka Açık Bankalar

Eylül 2020 itibarıyla 54 bankanın faaliyet gösterdiği ülkemizde 12 bankanın payları halka arz edilmiş olup Borsa İstanbul'da alım satım işlemlerine konu olmaktadır.

Tablo 12: Halka Açık Banka Bilgileri

KOD	Banka Adı	Endeks	Endeks Ağırlığı %	Halka Arz Tarihi	Halka Açıklık Oranı %	Aktif Büyüklüğü/ Sektör Aktif Toplamı
AKBNK	Akbank T.A.Ş.	XU030	6,80	26.07.1990	50,60	8,09%
ALBRK	Albaraka Türk Katılım Bankası A.Ş.	XU100	0,20	20.06.2007	31,90	1,14%
ICBCT	ICBC Turkey Bank A.Ş.	-	-	23.05.1990	7,20	0,40%
QNBFB	QNB Finansbank A.Ş.	-	-	02.02.1990	0,10	3,94%
SKBNK	Şekerbank T.A.Ş.	XU100	0,30	03.04.1997	40,10	0,63%
GARAN	Türkiye Garanti Bankası A.Ş.	XU030	8,00	06.06.1990	50,10	8,76%
HALKB	Türkiye Halk Bankası A.Ş.	XU030	1,40	02.05.2007	24,60	11,33%
ISCTR	Türkiye İş Bankası A.Ş.	XU030	4,20	16.11.1987	33,40	11,96%
KLNMA	Türkiye Kalkınma ve Yatırım Bankası A.Ş.	-	-	06.03.1991	0,90	0,41%
TSKB	Türkiye Sınayi Kalkınma Bankası A.Ş.	XU030	0,90	10.04.1986	38,60	0,89%
VAKBN	Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O.	XU030	1,20	09.11.2005	15,60	10,84%
YKBNK	Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.	XU030	3,10	28.05.1987	30,00	8,20%

Kaynak: Finnet2000, BDDK, KAP verilerinden oluşturulmuştur.

Halka açık bankaların 7 adeti BİST 30 endeksinde, 2 adeti BİST 100 endeksinde geri kalanı ise BİST Tüm endeksinde yer almaktadır. Eylül 2020 itibarıyla halk açık bankalar bankacılık sektörünün aktif toplamının %66,61'ini oluşturmaktadır.

III. BÖLÜM

DÖVİZ KURU VE TÜFE'YE İLİŞKİN KAVRAMSAL ÇERÇEVE

3.1. Döviz Kuru ve Çeşitleri

Yabancı bir ülke parasının kendi ülkenizin para biriminden karşılığına döviz kuru denilmektedir. Bir terim olarak ülke parasının diğer ülke paralarına ya da para gibi ödeme işlevine sahip araçlara döviz (Foreign Exchange) denmektedir³⁷. Kendi ülkemiz dışında kalan herhangi bir ülkenin yabancı paraları, banka mevduatları, efektifler (banknot toplamı), döviz üzerinden düzenlenmiş çek ve poliçeleri de döviz olarak tanımlanmaktadır.

Bir birim yabancı para karşılığında ne kadar yerli para ödenmesi gerektiğine doğrudan kotasyon, bir birim yerli para karşılığında ne kadar döviz alınabileceğine dolaylı kotasyon denilmektedir.

Döviz fiyatının nasıl belirlendiğine diğer bir ifadeyle serbestçe dalgalanmasına izin verilip verilmediğine göre döviz kuru rejimleri oluşmaktadır. Döviz kuru rejimleri esnek ve sabit köşe çözümlmeleri ile ara rejimler olarak gruplandırmaktadır³⁸.

- Esnek Kur Rejimleri
 - ✓ Serbest dalgalanma
 - ✓ Gözetimli dalgalanma
- Ara Rejimler
 - ✓ Band Düzenlemeleri
 - ✓ Yönlendirilmiş Sabit Parite
 - ✓ Sepet Parite
 - ✓ Ayarlanabilir Parite
- Sabit Kur Rejimler
 - ✓ Para Kurulu

³⁷ Halil Seyidoğlu, **Uluslararası İktisat**, Güzem, İSTANBUL Yayınları, 2003,s.290.

³⁸ Frankel, J. A, **Experience of and lessons from Exchange Rate Regimes in Emerging Economies**, Çev. Oğuzhan Altay, **Döviz Kuru Rejimi Tercihini Belirlemeye Yönelik Çalışmalar**, Ege Akademik Bakış, 2007,s.694

- ✓ Dolarizasyon-Euroizasyon
- ✓ Parasal Birlik

3.1.1. Nominal Kur

Ülke parasının diğer ülke para birimleri karşısındaki değerine nominal döviz kuru denilmektedir. Piyasada işlem gören kurdur.

3.1.2. Reel Kur

Ülkelerin satın alma güçlerindeki değişime göre hesaplanan kur ise reel döviz kurudur. Diğer bir ifadeyle nominal kura enflasyon oranlarının eklenmesi suretiyle oluşturulan kur değeridir. Reel döviz kuru formülü;

$E = \text{Nominal Kur}$

$P_f = \text{Yabancı Ülke TÜFE'si}$

$P = \text{Ülke TÜFE'si}$

$\text{Reel Kur} = e * (P_f / P)$

3.1.3. Çapraz Kur

Ülke parası dışındaki diğer iki farklı ülke parasının birbirine oranına çapraz kur denilmektedir.

3.1.4. Reel Efektif Kur

Reel efektif döviz kuru TCMB tarafından hesaplanmaktadır. Matematiksel formülüne aşağıda yer verilen reel efektif döviz kuru endeksi ülkenin fiyat seviyesinin

dış ticaret faaliyetinde bulunduğumuz ülkelerin fiyat seviyeleri oranının ağırlıklı geometrik ortalamasıdır³⁹.

$$REK = \prod_{i=1}^N \left[\frac{P_{TUR}}{P_i * e_{i,TUR}} \right]^{w_i}$$

w_i = “i” ülkesinin Türkiye REK endeksindeki ağırlığı

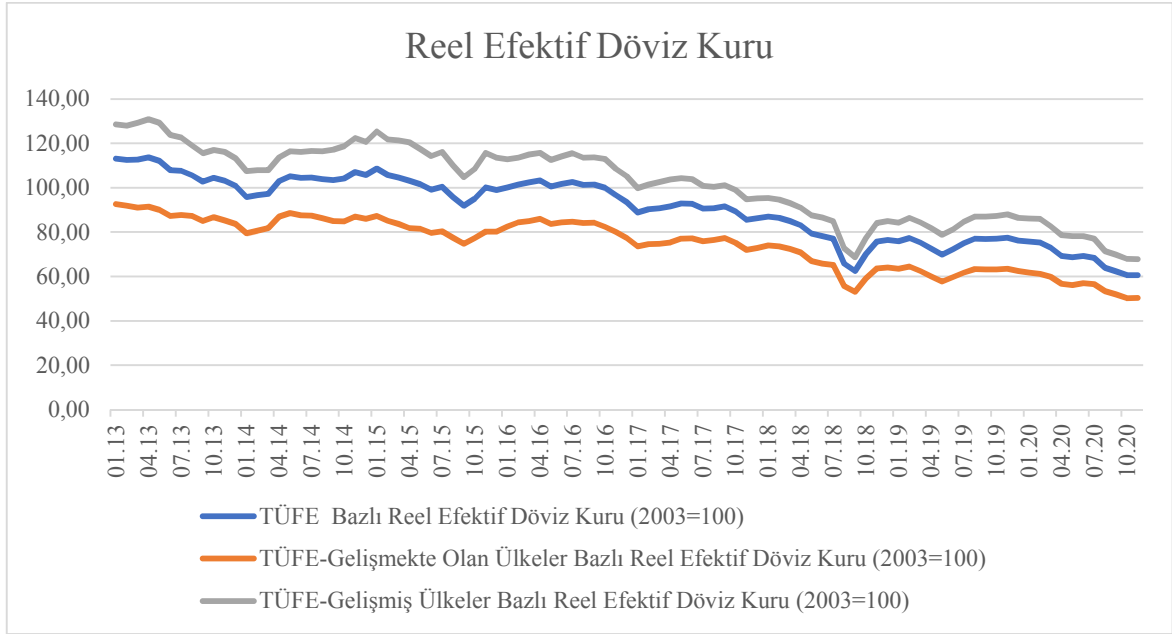
P_{TUR} = Türkiye fiyat endeksi

P_i = “i” ülkesinin fiyat endeksi

$e_{i=TUR}$ “i” ülkesinin parasının TL cinsinden kur değerini

N= Ülke sayısı

³⁹ TCMB, Reel Efektif Döviz Kuru Endekslerine İlişkin Yöntemsel Açıklama, s.8 (13.12.2020)

Grafik 5: 2013-2020 Döneminde Reel Efektif Döviz Kuru

Kaynak: TCMB,

<https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/TR/TCMB+TR/Main+Menu/Istatistikler/Doviz+Kurari/Reel+Efektif+Doviz+Kuruu/Veri+%28Tablolar%29+-+Kasim+2020/>, (13.12.2020)

3.2. Enflasyon

Ekonomideki ürün ve hizmetlerin fiyatlar genel seviyesinin sürekli olarak arttığı durum olarak ifade edilmektedir. Diğer bir ifadeyle enflasyon, paranın satın alabileceği mal ve hizmet miktarının azalması durumudur.

Enflasyon gelişmekte olan ekonomilerin en önemli sorunlarından biridir. Toplumda gelir dağılımının bozulmasına sebep olmaktadır. Para politikası araçlarıyla fiyat istikrarı sağlanmaya çalışılmaktadır.

Arz ve talep dengesinin bozulması fiyat artış veya azalışına sebebiyet vermektedir. Toplam talebin toplam arzdan fazla olması sebebiyle fiyatlar genel seviyesindeki yükselişe talep enflasyonu denmektedir. Hammadde, üretim faktörlerinin maliyetinin artmasından kaynaklanan enflasyona arz yönlü enflasyon denir.

3.2.1. Enflasyonla İlgili Kavramlar

3.2.1.1. Stagflasyon

Stagflasyon, durgunluk içinde enflasyon demektir. Şöyle ki, reel iktisadi büyüme olmadan fiyatlar genel seviyesindeki artışın devam etmesi durumunu ya da gayri safi yurtiçi hasılanın rakamsal olarak büyümesine karşın reel olarak büyüyememesi durumunu ifade etmektedir⁴⁰.

3.2.1.2. Dezenflasyon

Enflasyon oranının artış hızındaki azalma dezenflasyondur. Genellikle çok yüksek enflasyonların yaşanması sonrasında ortaya çıkmaktadır. Baz etkisi sebebiyle düşen enflasyon oranlarının görüldüğü süreçtir.

3.2.1.3. Deflasyon

Enflasyonun tersi olduğu, fiyatlar genel seviyesinin düştüğü durumdur. Deflasyon durumunda talep düzeyi sürekli düşmektedir. Fiyatların düşmesine rağmen talepte canlanma sağlanamamaktır.

3.2.2. Enflasyonun Hesaplanması

Enflasyon oranı mal ve hizmetlerin ağırlığına göre oluşturulan fiyat endeksleri vasıtasıyla hesaplanmaktadır.

Fiyat endeksi bir baz yıldaki fiyat seviyesi belirlenerek mal ve hizmet sepetindeki ürünlerin ağırlık oranına göre cari yıldaki fiyatların değişimi göstermektedir.

⁴⁰ Mahfi EĞİLMEZ, **Örneklerle Kolay Ekonomi**, 9. Baskı, İstanbul: Remzi Kitapevi, 2014, s.116.

Mal ve hizmet sepetindeki ürünler değişebilmektedir. Ürünlerin ağırlık oranı, ana harcama grubu içerisindeki madde sayısı, çeşit sayısı ülkemizde Türkiye İstatistik Kurumu tarafından güncellenmektedir.

Tablo 13: 2013-2020 Döneminde Tüketici Fiyat Endeksi (TÜFE) Ana Harcama Grubu Oranları

	Ana harcama grubu	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
1	Gıda ve alkolsüz içecekler	24,09	24,45	24,25	23,68	21,77	23,03	23,29	22,77
2	Alkollü içecekler ve tütün	5,07	5,29	4,82	4,98	5,87	5,14	4,23	6,06
3	Giyim ve ayakkabı	6,83	7,17	7,38	7,43	7,33	7,21	7,24	6,96
4	Konut	16,68	16,41	15,79	15,93	14,85	14,85	15,16	14,34
5	Ev eşyası	7,28	7,52	7,78	8,02	7,72	7,66	8,33	7,77
6	Sağlık	2,22	2,44	2,57	2,66	2,63	2,64	2,58	2,8
7	Ulaştırma	17,99	15,54	15,38	14,31	16,31	17,47	16,78	15,62
8	Haberleşme	4,64	4,7	4,38	4,42	4,12	3,91	3,69	3,8
9	Eğlence ve kültür	2,95	3,36	3,54	3,81	3,62	3,39	3,29	3,26
10	Eğitim	1,91	2,26	2,53	2,56	2,69	2,67	2,4	2,58
11	Lokanta ve oteller	6,18	6,58	6,98	7,47	8,05	7,27	7,86	8,67
12	Çeşitli mal ve hizmetler	4,16	4,28	4,6	4,73	5,04	4,76	5,15	5,37

Kaynak: TÜİK, <https://www.data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=enflasyon-ve-fiyat-106&dil=1> (13.12.2020)

Ana harcama grupları içerisinde gıda ve alkolsüz içecekler, konut ve ulaştırma enflasyonun hesaplanmasında her dönemde ağırlığı en yüksek harcama grubu olmuşlardır.

Tablo 14: 2013-2020 Döneminde Tüketici Fiyat Endeksi Kapsamıyla İlgili Bilgiler

TÜFE	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Madde sayısı	437	432	426	417	414	407	418	418
Çeşit sayısı	1.083	9.68	945	924	910	895	895	897
İşyeri sayısı	27.243	27.432	27.198	27.886	27.386	28.015	28.711	28.019
Fiyat sayısı	383.069	389.944	390.984	408.093	400.772	415.000	544.256	553.064
Kira sayısı	4.252	4.265	4.290	4.281	4.275	4.274	4.274	4.274

Kaynak: TÜİK, <https://www.data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=enflasyon-ve-fiyat-106&dil=1> (13.12.2020)

Yukarıdaki tablolardan da görüleceği üzere son sekiz yılda çeşit sayısı azalırken fiyat sayısında sürekli artış görülmüştür.

3.2.3. Fiyat Endeksi Türleri

Fiyat endeksleri ülkemizde Türkiye İstatistik Kurumu tarafından hesaplanmaktadır.

Fiyat endeksleri içerdiği mal ve hizmet sepetine göre isimlendirilmektedir. TÜİK tarafından;

- Tüketici Fiyat Endeksi (TÜFE)
- Tarım Ürünleri Üretici Fiyat Endeksi (Tarım ÜFE)
- Tarımsal Girdi Fiyat Endeksi (TGFE)
- Satın alma Gücü Paritesi (SGP)
- Yurt İçi Üretici Fiyat Endeksi (Yİ-ÜFE)
- Yurt Dışı Üretici Fiyat Endeksi (YD-ÜFE)
- Hizmet Üretici Fiyat Endeksi (H-ÜFE)

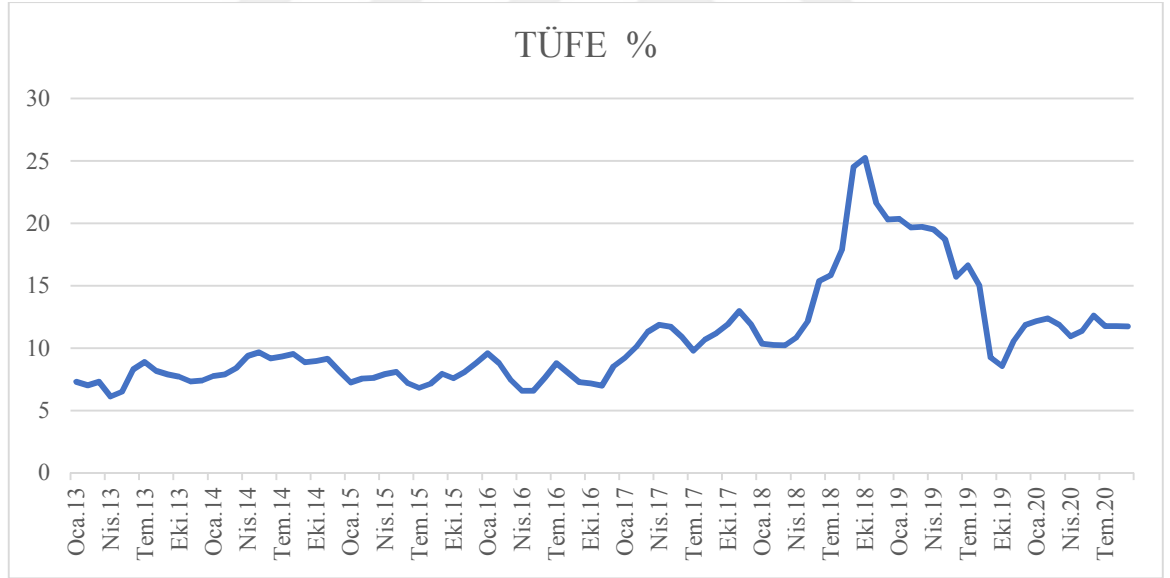
Hesaplanmaktadır. Alt başlıklarda TÜFE, ÜFE ve gayri safi yurt içi hasıla deflatorünün tanımlarına yer verilecektir.

3.2.3.1. Tüketici Fiyat Endeksi

TÜFE, mal ve hizmetler sepetinde yer alan tüketiciler tarafından satın alınan mal ve hizmetlerin fiyat değişim oranıdır. Enflasyon oranı genellikle TÜFE ile ifade edilmektedir.

TÜİK, TÜFE'yi hesaplarken 12 adet ana harcama grubundaki mal ve hizmetin belirli ağırlıklarından bir sepet oluşturmaktadır.

2005 yılından itibaren TÜİK 2003 yılı fiyatlarını baz alarak hesaplama yapmaktadır. Her ay mal ve hizmet ve sepetinde yer alan ürünlerin fiyatlarını ülke geneli kapsayacak şekilde 81 ilden toplamaktadır. Genellikle her ayın 3.günü bir önceki ay enflasyon oranı açıklanmaktadır.

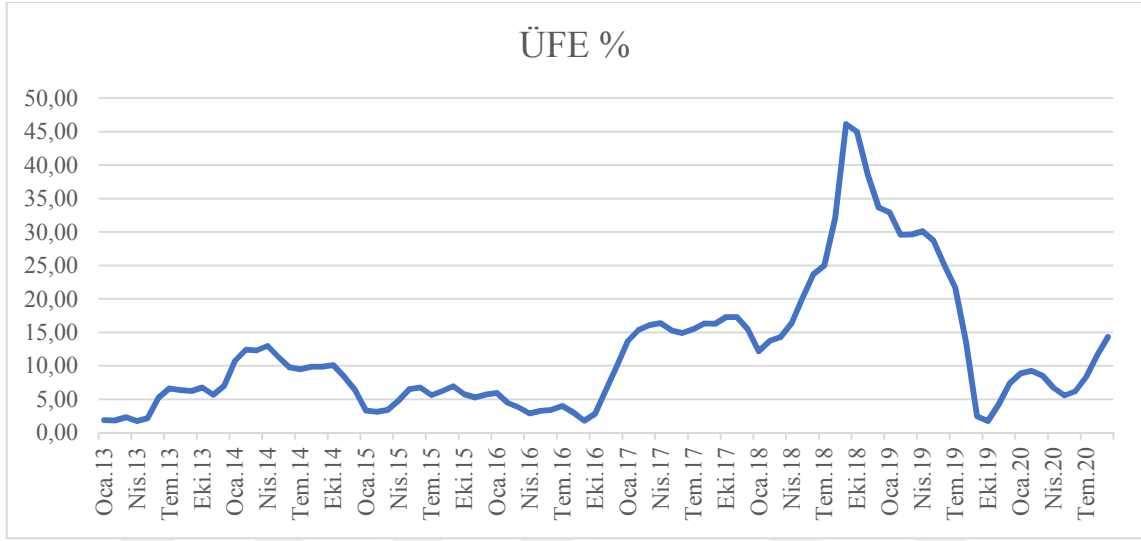
Grafik 6: 2013-2020 Döneminde TÜFE Yıllık Değişim Oranı

Kaynak: TCMB,

<https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/TR/TCMB+TR/Main+Menu/Istatistikler/Enflasyon+Verileri/Tuketici+Fiyatlari>, (13.12.2020)

3.2.3.2. Üretici Fiyat Endeksi

ÜFE, ülke sınırları içerisinde üretilen ve satışa konu edilen mal ve hizmetlerin üretici fiyatlarındaki değişim oranıdır. Hesaplamada kullanılan ana sanayi grupları; ara malı, dayanıklı ve dayanıksız tüketim malları, enerji ve sermaye malıdır. 2013-2020 yılları arasında ÜFE 2018 yılı Eylül ayında %46,15’lik oranla en yüksek değeri görmüştür.

Grafik 7: 2013-2020 Döneminde ÜFE Yıllık Değişim Oranı

Kaynak: TÜİK, <https://www.tuikweb.tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist>, (13.12.2020)

3.2.3.3. Gayri Safi Yurt İçi Hasıla Deflatörü

GSYH deflatörü, nominal, yani cari fiyatlarla GSYH’yi, reel, yani fiyat değişimlerinin etkisinden arındırılmış GSYH’ye oranına denilmektedir. Bu tanımdan hareketle GSYH deflatörü en geniş kapsamlı fiyat endeksidir⁴¹.

GSYH deflatörü ekonominin reel olarak yüzde kaç büyüdüğünü bulmak için kullanılmaktadır. ÜFE gibi yurt içinde üretilen malları kapsamaktadır ancak tüm mal ve hizmetler içerisinde yer almaktadır. İthal edilen ürünler hesaplama dahil edilmemektedir.

⁴¹ Mahfi EĞİLMEZ ve Ercan KUMCU, *Ekonomi Politikası*, 17. Baskı, İstanbul: Remzi Kitabevi, 2012, s.238

IV. BÖLÜM

BORSA İSTANBUL'A KOTE BANKALARIN HİSSE SENEDİ FİYATLARI İLE DÖVİZ KURU VE TÜFE ARASINDAKİ İLİŞKİYE DAİR EKONOMETRİK ANALİZ

4.1. Çalışmanın Amacı ve Kapsamı

Çalışmanın amacı gerek piyasa değeri gerekse de işlem hacmi bakımından ağırlığı yüksek olan Borsa İstanbul banka hisselerine dolar kuru ve TÜFE'nin etkisini analiz etmektir. Yatırımcı kararlarındaki değişiklik bir arz ve talep değişikliği olacağı için hisse fiyatları karar değişimlerinin nihai göstergesi olarak kabul edilmiştir.

Bankaların ana faaliyet konusu belirli bir bedel karşılığında ödünç para verme işlemi olduğundan, söz konusu bedelin ise TÜFE ve dolardan da etkilenmesi sebebiyle bağımsız değişkenlerimizin faaliyetlerine etkisinin önemli derecede olduğu kabul edilmiştir.

4.2. Literatür Taraması

Dizdarlar ve Derindere (2008) aylık verileri kullanarak 2005-2007 yılları arasında çoklu doğrusal regresyon modeliyle İMKB 100 endeksinin makroekonomik göstergeler (Altın fiyatları, TÜFE, cari işlemler, sanayi üretim endeksi, döviz kuru, dış ticaret dengesi, emisyon hacmi) arasındaki ilişki incelemiş olup İMKB 100 endeksi değerine en çok döviz kurunun etki ettiği sonucuna ulaşmışlardır.

Cihangir ve Kandemir (2010) Arbitraj Fiyatlandırma Modeli ile 1998-2002 yılları arasındaki İMKB-30 ile makroekonomik göstergeler arasındaki etkileşimi aylık verileri kullanarak incelemiştir. Türkiye'de 2000–2001 Finansal Krizini kapsayan söz konusu dönemde TÜFE pay senetleri gelirlerini etkileyen anlamı olan en önemli makro ekonomik değişken olarak belirlemişlerdir.

Demir ve Yağcılar (2009) 2000-2006 yılları arasında İMKB’de işlem gören 13 bankanın aylık getirilerini etkileyen değişkenleri Arbitraj Fiyatlama Teorisi yaklaşımına göre incelemiştir. Makroekonomik göstergeler olarak sanayi üretim endeksi, döviz kuru, hazine bonosu faiz oranı, cari işlemler dengesi, GSYİH, kapasite kullanım oranı, altın fiyatları, para arzı, İMKB 100 endeksi baz alınmıştır. Çalışmada, endeks ile banka hisse senetleri arasında pozitif ilişki tespit edilmiştir.

Yüksel ve Yüksel (2013) tarafından bankacılık endeksi ile tüketici fiyatları endeksi arasında korelasyon Türkiye, Almanya, İsrail, Macaristan, Amerika, Avusturya ve Arjantin ülkeleri kapsamında incelenmiştir. Johansen Eşbütünleşme Analizi ve Gecikmesi Dağıtılmış Ardışık Bağımlılık Modeline (ARDL) göre yapılan analizde sadece Arjantin’de bankacılık endeksi ve TÜFE arasında uzun vadeli ilişki bulunmuş olup Granger Nedensellik Testine göre Avusturya, Macaristan ve ABD’de banka endeksi ile TÜFE’nin herhangi bir nedensellik bağı belirlenememiştir.

Ceylan ve Şahin (2015) 2006-2015 döneminde Johansen ko-entegrasyon ve hata düzeltme modeli ile hisse senetlerinin fiyatları ve döviz kuru ilişkisini incelemiş olup döviz kuru ve pay senedi fiyatları aynı seviyede durağan ve ko-entegre olduğu tespit edilmiştir. Analiz sonucuna göre hisse senetlerinden döviz kuruna doğru bir nedensellik ilişkisi bulunmazken döviz kurunun pay senedi fiyatlarına doğru nedensellik ilişkisi var olduğu görülmüştür.

4.3. Araştırmanın Veri Seti

Araştırmamızda kullandığımız veriler 2013 yılı başından 2020 yılı 3.çeyrek kapanışına kadar olan dönemde aylık kapanış değerleridir. 2013 yılından itibaren Türk Lirasının hızlı değer kaybı yaşanması, bununla birlikte TÜFE’nin hızlı artması sebebiyle veriler bu tarih aralığında seçilmiştir.

Analizimizde bağımsız değişken olarak döviz kuru ve enflasyon oranı, bağımlı değişken olarak payları BİST’te alım satıma konu olan bankaların hisse senedi fiyatları kullanılmıştır. Bağımsız değişkenler doğrudan bankaların gelir tablosuna dolayısıyla

karlılığına etki etmesi ve yatırım aracı tercihini yön vermesi sebebiyle döviz kuru ve enflasyon olarak belirlenmiştir. Döviz kuru olarak T.C.M.B. Amerikan Doları efektif alış kuru baz alınmış olup veriler TCMB Elektronik Veri Dağıtım Sisteminden (EVDS) alınmıştır. Enflasyon oranı bir önceki senenin aynı ayına oranla değişim derecesini olarak Türkiye İstatistik Kurumundan veriler alınmıştır. Banka hisseleri aylık kapanış fiyatları iDeal Data Finansal Teknolojiler A.Ş.'den temin edilmiştir.

4.4. Araştırmanın Yöntemi

Analizimizde aylık kapanış verileri kullanarak öncelikle verilerin durağanlık seviyeleri test edilmiştir. Bağımlı ve bağımsız değişkenler arasındaki ilişkiyi açıklamak amacıyla Johansen eşbütünleşme analizi ile Granger nedensellik testi yapılmıştır.

4.5. Birim Kök Testi

Analizimizde kullandığımız bağımlı ve bağımsız değişkenlerin durağanlığını denemek amacıyla serilere Augmented Dickey Fuller birim kök testi uygulanmıştır. Dickey Fuller test istatistiğinde $\gamma=0$ sıfır hipotezi test edilmektedir.

$H_0: \gamma = 1$ ise seride birim kök vardır seri durağan değildir

$H_1: \gamma < 1$ ise seride birim kök yoktur seri durağandır.

Augmented Dickey Fuller test tekniğinde gecikme uzunluğu Schwarz kullanılarak bağımlı ve bağımsız değişkenlerin durağanlık düzeyleri analiz edilmiştir.

Tablo 15: Döviz Kuru ve TÜFE ADF Birim Kök Testi Sabit ve Trendli Birinci Fark Sonuçları

Döviz Kuru			
		t-Statistic	Prob.
Augmented Dickey-Fuller test statistic		-8.571104	0.0000
Test critical values:	1% level	-4.063233	
	5% level	-3.460516	
	10% level	-3.156439	
TÜFE			
		t-Statistic	Prob.
Augmented Dickey-Fuller test statistic		-13.23691	0.0000
Test critical values:	1% level	-4.064453	
	5% level	-3.461094	
	10% level	-3.156776	

Tablo 16: Banka Hisselerine ADF Birim Kök Testi Sabit ve Trendli Birinci Fark Sonuçları

AKBNK			
		t-Statistic	Prob.
Augmented Dickey-Fuller test statistic		-10.44401	0.0000
Test critical values:	1% level	-4.062040	
	5% level	-3.459950	
	10% level	-3.156109	
ALBRK			
		t-Statistic	Prob.
Augmented Dickey-Fuller test statistic		-8.130350	0.0000
Test critical values:	1% level	-4.065702	
	5% level	-3.461686	
	10% level	-3.157121	

GARAN			
		t-Statistic	Prob.
Augmented Dickey-Fuller test statistic		-9.722505	0.0000
Test critical values:	1% level	-4.062040	
	5% level	-3.459950	
	10% level	-3.156109	
HALKB			
		t-Statistic	Prob.
Augmented Dickey-Fuller test statistic		-8.778192	0.0000
Test critical values:	1% level	-4.062040	
	5% level	-3.459950	
	10% level	-3.156109	
ICBCT			
		t-Statistic	Prob.
Augmented Dickey-Fuller test statistic		-13.58450	0.0000
Test critical values:	1% level	-4.062040	
	5% level	-3.459950	
	10% level	-3.156109	
ISCTR			
		t-Statistic	Prob.
Augmented Dickey-Fuller test statistic		-8.903459	0.0000
Test critical values:	1% level	-4.062040	
	5% level	-3.459950	
	10% level	-3.156109	
SKBNK			
		t-Statistic	Prob.
Augmented Dickey-Fuller test statistic		-11.49522	0.0000
Test critical values:	1% level	-4.062040	
	5% level	-3.459950	
	10% level	-3.156109	

TSKB			
		t-Statistic	Prob.
Augmented Dickey-Fuller test statistic		-8.378551	0.0000
Test critical values:	1% level	-4.062040	
	5% level	-3.459950	
	10% level	-3.156109	
VAKBN			
		t-Statistic	Prob.
Augmented Dickey-Fuller test statistic		-8.557256	0.0000
Test critical values:	1% level	-4.062040	
	5% level	-3.459950	
	10% level	-3.156109	
YKBNK			
		t-Statistic	Prob.
Augmented Dickey-Fuller test statistic		-9.320183	0.0000
Test critical values:	1% level	-4.062040	
	5% level	-3.459950	
	10% level	-3.156109	

Durağanlık analizlerinde bağımsız değişkenlerimiz ve on adet banka hisse senedi ADF testi sonuçlarına göre %1, %5 ve %10 anlamlılık düzeylerinde serilerin düzeyde birim kök içerdiği, birinci farkları alındığı zaman durağan hale geldikleri belirlenmiştir. Aşağıdaki tabloda test sonuçlarına yer verilen iki bankanın hisse fiyatı serileri ikinci farkları alındığında durağan hale gelmekte olduğu görülmüştür.

Tablo 17: Banka Hisselerine ADF Birim Kök Testi Sabit ve Trendli İkinci Fark Sonuçları

KLKNMA			
		t-Statistic	Prob.
Augmented Dickey-Fuller test statistic		-19.73334	0.0001
Test critical values:	1% level	-4.076860	
	5% level	-3.466966	
	10% level	-3.160198	
QNBFN			
		t-Statistic	Prob.
Augmented Dickey-Fuller test statistic		-6.337480	0.0000
Test critical values:	1% level	-4.073859	
	5% level	-3.465548	
	10% level	-3.159372	

4.6. Johansen Eş Bütünleşme Analizi

Granger nedensellik testine geçmeden önce veriler arasında uzun dönemli etkileşimin ortaya konulması için Johansen eş bütünleme testi uygulanmıştır. ADF testine göre birinci fark sonuçlarına göre durağan olmayan Türkiye Kalkınma Bankası ve QNB Finansbank hisse fiyatları eş bütünleşme çalışmasından çıkarılmıştır.

Verilerin optimal gecikme uzunluğu bulunduğundan sonra VAR model tahminleri elde edilmiştir. Daha sonra verilerde belirleyici bir trende olmadığı varsayımı ile eş bütünleşme analizi yapılmıştır.

Tablo 18: Johansen Sınırsız Eş Bütünleşme Sıralaması Analiz Sonuçları

AKBNK				
Hypothesized No. of CE(s)	Eigenvalue	Trace Statistic	0.05 Critical Value	Prob.**
None *	0.167601	27.68795	24.27596	0.0179
At most 1	0.115452	11.36152	12.32090	0.0720
At most 2	0.004966	0.443100	4.129906	0.5690
Trace test indicates 1 cointegrating eqn(s) at the 0.05 level * denotes rejection of the hypothesis at the 0.05 level **MacKinnon-Haug-Michelis (1999) p-values				
ALBRK				
Hypothesized No. of CE(s)	Eigenvalue	Trace Statistic	0.05 Critical Value	Prob.**
None *	0.160705	26.08660	24.27596	0.0293
At most 1	0.110796	10.49446	12.32090	0.0993
At most 2	0.000487	0.043318	4.129906	0.8646
Trace test indicates 1 cointegrating eqn(s) at the 0.05 level * denotes rejection of the hypothesis at the 0.05 level **MacKinnon-Haug-Michelis (1999) p-values				
GARAN				
Hypothesized No. of CE(s)	Eigenvalue	Trace Statistic	0.05 Critical Value	Prob.**
None *	0.173934	28.76986	24.27596	0.0127
At most 1	0.120787	11.76366	12.32090	0.0619
At most 2	0.003442	0.306874	4.129906	0.6413
Trace test indicates 1 cointegrating eqn(s) at the 0.05 level * denotes rejection of the hypothesis at the 0.05 level **MacKinnon-Haug-Michelis (1999) p-values				
HALKB				
Hypothesized No. of CE(s)	Eigenvalue	Trace Statistic	0.05 Critical Value	Prob.**
None	0.173934	28.76986	24.27596	0.0127
At most 1	0.120787	11.76366	12.32090	0.0619
At most 2	0.003442	0.306874	4.129906	0.6413
Trace test indicates no cointegration at the 0.05 level * denotes rejection of the hypothesis at the 0.05 level **MacKinnon-Haug-Michelis (1999) p-values				

ICBCT				
Hypothesized No. of CE(s)	Eigenvalue	Trace Statistic	0.05 Critical Value	Prob.**
None	0.177743	22.98375	24.27596	0.0721
At most 1	0.060507	5.566198	12.32090	0.4908
At most 2	0.000127	0.011269	4.129906	0.9309
Trace test indicates no cointegration at the 0.05 level * denotes rejection of the hypothesis at the 0.05 level **MacKinnon-Haug-Michelis (1999) p-values				
ISCTR				
Hypothesized No. of CE(s)	Eigenvalue	Trace Statistic	0.05 Critical Value	Prob.**
None *	0.216391	30.59667	24.27596	0.0070
At most 1	0.090183	8.650589	12.32090	0.1905
At most 2	0.001604	0.144500	4.129906	0.7536
Trace test indicates 1 cointegrating eqn(s) at the 0.05 level * denotes rejection of the hypothesis at the 0.05 level **MacKinnon-Haug-Michelis (1999) p-values				
SKBNK				
Hypothesized No. of CE(s)	Eigenvalue	Trace Statistic	0.05 Critical Value	Prob.**
None	0.164489	22.16555	24.27596	0.0902
At most 1	0.063339	6.171174	12.32090	0.4154
At most 2	0.003897	0.347523	4.129906	0.6183
Trace test indicates no cointegration at the 0.05 level * denotes rejection of the hypothesis at the 0.05 level **MacKinnon-Haug-Michelis (1999) p-values				
TSKB				
Hypothesized No. of CE(s)	Eigenvalue	Trace Statistic	0.05 Critical Value	Prob.**
None *	0.227156	33.27537	24.27596	0.0028
At most 1	0.104491	10.08440	12.32090	0.1152
At most 2	0.001684	0.151700	4.129906	0.7476
Trace test indicates 1 cointegrating eqn(s) at the 0.05 level * denotes rejection of the hypothesis at the 0.05 level **MacKinnon-Haug-Michelis (1999) p-values				

VAKBN				
Hypothesized No. of CE(s)	Eigenvalue	Trace Statistic	0.05 Critical Value	Prob.**
None *	0.196797	30.91991	24.27596	0.0063
At most 1	0.119870	11.41570	12.32090	0.0706
At most 2	0.000581	0.051730	4.129906	0.8521
Trace test indicates 1 cointegrating eqn(s) at the 0.05 level * denotes rejection of the hypothesis at the 0.05 level **MacKinnon-Haug-Michelis (1999) p-values				
YKBNK				
Hypothesized No. of CE(s)	Eigenvalue	Trace Statistic	0.05 Critical Value	Prob.**
None *	0.203942	28.31109	24.27596	0.0147
At most 1	0.081477	7.783630	12.32090	0.2539
At most 2	0.001495	0.134661	4.129906	0.7621
Trace test indicates 1 cointegrating eqn(s) at the 0.05 level * denotes rejection of the hypothesis at the 0.05 level **MacKinnon-Haug-Michelis (1999) p-values				

Analiz sonucunda yedi banka hisse senedi fiyatları ile dolar ve TÜFE arasında eş bütünleşme ilişkisi bulunduğu, yani serilerin uzun dönemde birlikte hareket ettiği görülmüştür.

4.7. Granger Nedensellik Analizi

Johansen eş bütünleşme analizinde aralarında eş bütünleşme ilişkisi tespit edilen bağımlı değişkenlerin bağımsız değişkenlerle kısa dönem ilişkisinin tahmini için bu değişkenlerin Vektör Hata Düzeltme Modeli (VECM) hesaplanmış olup VECM sonuçlarında değişkenlerin tek tek istatistik değerleriyle karşılaştırmanın uzun bir süreç olması sebebiyle çıktı üzerine Granger Nedensellik/Blok Dışsallık Wald Testi yapılmıştır.

Tablo 19: Akbank Granger Nedensellik/Blok Dışsallık Wald Testi

Bağımlı Değişken: D(LOGAKBNK)			
Excluded	Chi-sq	df	Prob.
D(LOGTUFU)	0.090173	3	0.9930
D(LOGUSD)	0.425048	3	0.9350
All	0.475346	6	0.9981
Bağımlı Değişken: D(LOGTUFU)			
Excluded	Chi-sq	df	Prob.
D(LOGAKBNK)	0.191101	3	0.9790
D(LOGUSD)	5.403825	3	0.1445
All	9.549037	6	0.1450
Bağımlı Değişken: D(LOGUSD)			
Excluded	Chi-sq	df	Prob.
D(LOGAKBNK)	17.77127	3	0.0005
D(LOGTUFU)	1.006313	3	0.7997
All	18.86414	6	0.0044

Akbank hisse fiyatından %5 güvenilirlik düzeyinde dolar kuru üzerinde anlamlı bir etkisi bulunmaktadır.

Tablo 20: Albaraka Türk Katılım Bankası Granger Nedensellik/Blok Dışsallık Wald Testi

Bağımlı Değişken: D(LOGALBRK)			
Excluded	Chi-sq	df	Prob.
D(LOGTUFU)	2.411085	3	0.4916
D(LOGUSD)	1.731716	3	0.6299
All	5.409986	6	0.4924
Bağımlı Değişken: D(LOGTUFU)			
Excluded	Chi-sq	df	Prob.
D(LOGALBRK)	1.693131	3	0.6385
D(LOGUSD)	10.40637	3	0.0154
All	10.52517	6	0.1042
Bağımlı Değişken: D(LOGUSD)			
Excluded	Chi-sq	df	Prob.
D(LOGALBRK)	2.934633	3	0.4018
D(LOGTUFU)	0.854398	3	0.8364
All	3.701074	6	0.7171

Albaraka Türk Katılım Bankası hisse senedi ile bağımsız değişkenler arasında kısa dönemde %5 güvenilirlik düzeyinde anlamlı bir etki tespit edilememiştir.

Tablo 21: Garanti Bankası Granger Nedensellik/Blok Dışsallık Wald Testi

Bağımlı Değişken: D(LOGGARAN)			
Excluded	Chi-sq	df	Prob.
D(LOGTUFE)	1.136223	3	0.7683
D(LOGUSD)	0.496081	3	0.9198
All	1.802734	6	0.9369
Bağımlı Değişken: D(LOGTUFE)			
Excluded	Chi-sq	df	Prob.
D(LOGGARAN)	0.135156	3	0.9873
D(LOGUSD)	3.968637	3	0.2649
All	8.601425	6	0.1973
Bağımlı Değişken: D(LOGUSD)			
Excluded	Chi-sq	df	Prob.
D(LOGGARAN)	27.36842	3	0.0000
D(LOGTUFE)	0.232082	3	0.9723
All	28.41350	6	0.0001

Dolar kurunun kısa dönemde %5 güvenilirlik düzeyinde Garanti Bankası hisse senedinden etkilendiği görülmüştür. İş Bankası hisse senedinin %5 güvenilirlik düzeyinde kısa vadede dolar kuru üzerinde istatistiki olarak anlamlı bir etkisi bulunduğu belirlenmiştir

Tablo 22: İş Bankası Granger Nedensellik/Blok Dışsallık Wald Testi

Bağımlı Değişken: D(LOGISCTR)			
Excluded	Chi-sq	df	Prob.
D(LOGTUFE)	0.700460	2	0.7045
D(LOGUSD)	0.207639	2	0.9014
All	0.740425	4	0.9463
Bağımlı Değişken: D(LOGTUFE)			
Excluded	Chi-sq	df	Prob.
D(LOGISCTR)	0.147997	2	0.9287
D(LOGUSD)	5.214508	2	0.0737
All	6.415562	4	0.1702
Bağımlı Değişken: D(LOGUSD)			
Excluded	Chi-sq	df	Prob.
D(LOGISCTR)	15.33147	2	0.0005
D(LOGTUFE)	0.630204	2	0.7297
All	16.54276	4	0.0024

Tablo 23: Türkiye Sınai Kalkınma Bankası Granger Nedensellik/Blok Dışsallık Wald Testi

Bağımlı Değişken: D(LOGISCTR)			
Excluded	Chi-sq	df	Prob.
D(LOGTUFU)	1.048226	2	0.5921
D(LOGUSD)	0.073980	2	0.9637
All	1.096144	4	0.8949
Bağımlı Değişken: D(LOGTUFU)			
Excluded	Chi-sq	df	Prob.
D(LOGTSKB)	1.207092	2	0.5469
D(LOGUSD)	3.407963	2	0.1820
All	8.362212	4	0.0792
Bağımlı Değişken: D(LOGUSD)			
Excluded	Chi-sq	df	Prob.
D(LOGTSKB)	14.42385	2	0.0007
D(LOGTUFU)	0.641814	2	0.7255
All	15.15312	4	0.0044

Türkiye Sınai Kalkınma Bankası hisse senedinin kısa dönemde %5 güvenilirlik düzeyinde dolar kuru üzerinde istatistiki olarak anlamlı bir etkisi bulunmaktadır.

Tablo 24: Türkiye Vakıflar Bankası Granger Nedensellik/Blok Dışsallık Wald Testi

Bağımlı Değişken: D(LOGVAKBN)			
Excluded	Chi-sq	df	Prob.
D(LOGTUFU)	1.423216	3	0.7001
D(LOGUSD)	1.891385	3	0.5953
All	4.051360	6	0.6697
Bağımlı Değişken: D(LOGTUFU)			
Excluded	Chi-sq	df	Prob.
D(LOGVAKBN)	1.105962	3	0.7756
D(LOGUSD)	4.687192	3	0.1962
All	9.980256	6	0.1255
Bağımlı Değişken: D(LOGUSD)			
Excluded	Chi-sq	df	Prob.
D(LOGVAKBN)	15.77590	3	0.0013
D(LOGTUFU)	0.147286	3	0.9856
All	16.73135	6	0.0103

Vakıflar Bankası hisse senedinin %5 güvenilirlik düzeyinde kısa vadede dolar kuru üzerinde istatistiki olarak anlamlı bir etkisi bulunduğu belirlenmiştir.

Tablo 25: Yapı ve Kredi Bankası Granger Nedensellik/Blok Dışsallık Wald Testi

Bağımlı Değişken: D(LOGYKBNK)			
Excluded	Chi-sq	df	Prob.
D(LOGTUFÉ)	2.579860	2	0.2753
D(LOGUSD)	0.630935	2	0.7294
All	2.640788	4	0.6196
Bağımlı Değişken: D(LOGTUFÉ)			
Excluded	Chi-sq	df	Prob.
D(LOGYKBNK)	0.754420	2	0.6858
D(LOGUSD)	2.891150	2	0.2356
All	7.465580	4	0.1132
Bağımlı Değişken: D(LOGUSD)			
Excluded	Chi-sq	df	Prob.
D(LOGYKBNK)	17.46839	2	0.0002
D(LOGTUFÉ)	0.127239	2	0.9384
All	18.83008	4	0.0008

Yapı ve Kredi Bankası hisse senedinin %5 güvenilirlik düzeyinde kısa vadede dolar kuru üzerinde istatistiki olarak anlamlı bir etkisi bulunduğu belirlenmiştir.

SONUÇ

Banka hisse senetleri bireysel yatırımcıların kolaylıkla analiz edebileceği, yatırım kararı alırken dışsal değişkenlerle etkileşimi basit bir şekilde izlenebileceği yatırım araçlarıdır. Bu çalışmada sermaye piyasası araçları, hisse senedi, ülkemizde pay piyasasının gelişimi, bankacılık kavramı, bankacılığın tarihsel süreci, enflasyonla ilgili kavramlar ve döviz kuru hakkında ayrı başlıklar altında genel bilgiler verilmiştir.

Döviz kuru ve TÜFE yatırımcıların hangi sermaye piyasası aracına yatırım yapacağı kararının yanı sıra bankaların gelir tablosu ve bilançolarını etkileyen bağımsız değişkenlerdir. Dolayısıyla bir bankanın hisse senedine yatırım kararı alınmadan önce döviz kuru ve TÜFE'nin trendi göz önünde bulundurulmalıdır.

Banka hisse senedi fiyatları 2013 yılı başından Eylül 2020 sonuna kadar döviz kuru ve TÜFE ile ilişkileri aylık veriler kullanılarak ekonometrik modeller vasıtasıyla incelenmiştir. Ekonometri bilimi açısından modellemeye uygun olmayan iki banka analiz kapsamına alınmamıştır.

Johansen Eş Bütünleşme analizi uygulanan on bankadan, Akbank, Albaraka Türk, Garanti, İş, Türkiye Sınai Kalkınma, Vakıfbank ve Yapı ve Kredi bankalarında dolar kuru ve TÜFE bağımsız değişkenleri arasında eş bütünleşme ilişkisi bulunduğu görülmüş olup serilen uzun dönemde birlikte hareket ettiği belirlenmiştir.

Bağımlı ve bağımsız değişkenlerin kısa dönem ilişkilerinin tahmini için eş bütünleşme ilişkisi bulunan yedi bankaya Vektör Hata Düzeltme Modeli hesaplanarak VAR Granger Nedensellik/Blok Dışsallık Wald Testi uygulanmıştır.

Albaraka Türk Katılım Bankası haricinde diğer banka hisse senetleri fiyatından dolar kuru değişkenine doğru %5 anlamlılık seviyesinde tek yönlü bir nedensellik ilişkisi bulunduğu görülmüştür.

Sonuç olarak teoride yer alan döviz kuru ve TÜFE'nin banka hisse senetleriyle ilişkisi ekonometrik modellemeyle de belirlenmiştir.

KAYNAKÇA

Kitaplar:

AKGÜÇ, Öztin, **100 Soruda Türkiye’de Bankacılık**,

AKSOY, Ahmet ve Cihan TANRIÖVEN, **Sermaye Piyasası Yatırım Araçları ve Analizi**, 4.Basım, Ankara: Detay Yayınları, 2013.

AYDIN, Nurhan, ve Diğerleri, **Sermaye Piyasaları ve Finansal Kurumlar**, 2.Basım, Eskişehir, Türkiye Cumhuriyeti Anadolu Üniversitesi Yayınları, 2013.

BOLKA, Mehmet, **Sermaye Piyasası, Menkul Kıymetler ve Portföy Analizi**, 2. Baskı, İstanbul: Beta Yayınevi, 1994.

DOĞAN, Mehmet, **Sermaye Piyasası Mevzuatı, Ticaret Hukuku, Borçlar Hukuku, Sermaye Piyasası Hukuku ve Anonim Şirketler Hukuku**, 1. Basım, İstanbul, Karacan Akademi Yayınları, 2013.

ERTUĞRUL, Ahmet, Osman Zaim, **Türk Bankacılığında Etkilik** (Tarihi Gelişim Kantitatif Analiz), Bilkamat İşletme ve Finans Yayınları No: 3, Ünal Ofset, Ankara, 1996.

EĞİLMEZ, Mahfi, **Örneklerle Kolay Ekonomi**, 9. Baskı, İstanbul: Remzi Kitapevi, 2014.

EĞİLMEZ, Mahfi, ve Ercan KUMCU, **Ekonomi Politikası**, 17. Baskı, İstanbul: Remzi Kitabevi, 2012.

KARAN, Mehmet Baha, **Yatırım Analizi ve Portföy Yönetimi**, 3. Basım Ankara: Gazi Kitabevi, 2004.

KAYA, Ferudun, **Uluslararası Finansman**, 1. Baskı, İstanbul: Beta, 2011.

KEPENEK, Yakup ve Nurhan YENTÜRK, **Türkiye Ekonomisi**, 18.Baskı, İstanbul: Remzi Kitapevi, 2005.

KORUKÇU, Ünal, “40. Yılında TBB ve Türk Bankacılık Sistemi ‘1958-97’”, **Türkiye Bankalar Birliği**, 1998.

OKAY, Güçlü ve Diğerleri, **Finansal Piyasalar: Para ve Bankacılık**, 1. Basım, Nobel, Ankara, 2019

ÖZATAY, Fatih, **“Finansal Krizler ve Türkiye”**, 4. Baskı, İstanbul: Doğan Kitap, 2013.

PARASIZ, İlker, **Para Banka ve Finansal Piyasalar**, 5. b., Ezgi Kitapevi, Bursa, 1994.

SEYİDOĞLU, Halil, **Uluslararası İktisat**, Güzem, İSTANBUL Yayınları, 2003.

SEYİDOĞLU, Halil, **Uluslararası İktisat, Teori, Politika ve Uygulama**, 11. b., Güzem Yayınları, İstanbul, 1996.

TANER, Berna, ve G. Cenk AKKAYA, “**Sermaye Piyasası Faaliyet Alanı ve Menkul Kıymetler**”, Ankara: Detay Yayıncılık, 2009.

TAKAN, Mehmet, Melek Acar Boyacıoğlu, **Bankacılık Teori Uygulama ve Yöntem**, 3. b., Nobel Yayın Dağıtım İstanbul, 2011.

TEFİK, T. Arman, **Hisse Senedi Değerlemesi**, 1. Baskı, İstanbul: Literatür Yayınları, 2005.

ULUTAN, Burhan, **Bankacılığın Tekamülü**, Doğuş Limited Şirketi Matbaası, Ankara, 1957.

UYAR, Seçil, “**Bankacılık Krizleri**”, 1.Baskı, Ankara: Ziraat Matbaacılık, 2003.

YAZGAN, Teoman, **Türkiye’de Bankacılığın Gelişimi**, Baylan Basım ve Ciltevi, Ankara, 1969.

ZARAKOLU, Avni, **Bankacılar İçin Para ve Kredi Bilgisi**, 11. b., Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayını, No: 354, Ankara, 1999.

Süreli Yayınlar:

Bankacılık Düzenleme Denetleme Kurumu, **Banka Sermayelerinin Güçlendirilmesi Programı: Tanıtım Rehberi**, Ankara, 2002, s. 3.

Bankacılık Düzenleme Denetleme Kurumu, **Bankacılık Sektörü Yeniden Yapılandırma Programı**, Ankara, Mayıs 2001.

CEYLAN, Servet ve YILMAZ ŞAHİN, Burcu. “Hisse Senedi Fiyatları ve Döviz Kuru İlişkisi”, **The Journal of Academic Social Science Studies**, No: 37, 2015.

CİHANGİR, M., KANDEMİR T. (2010) **Finansal Kriz Dönemlerinde Hisse Senetleri Getirilerini Etkileyen Makroekonomik Faktörlerin Arbitraj Fiyatlandırma Modeli Aracılığıyla Saptanmasına Yönelik Bir Çalışma** (Kasım 2000 ve Şubat 2001 Finansal Krizleri Üzerine Değerlendirme ve Gözlemler), Süleyman Demirel Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Cilt. 15, Sayı 1.

DEMİR, Yusuf ve YAĞCILAR, Gamze Göçmen. İMKB’de İşlem Gören Banka Hisse Senetlerinin Getirilerini Etkileyen Faktörlerin Arbitraj Fiyatlandırma Modeli İle Belirlenmesi, **Alanya İşletme Fakültesi Dergisi**, Cilt: 1, Sayı: 2, 2009.

DİZDARLAR, H. I., ve DERİNDERE, S. (2008), **Hisse Senedi Endeksini Etkileyen Faktörler: İMKB 100 Endeksini Etkileyen Makroekonomik Göstergeler Üzerine Bir Araştırma**, Yönetim Dergisi, 19(61).

FRANKEL, J. A, **Experience of and lessons fram Exchange Rate Regimes in Emerging Economies**, Çev. Oğuzhan Altay, Döviz Kuru Rejimi Tercihini Belirlemeye Yönelik Çalışmalar, Ege Akademik Bakış, 2007.

MÜBARİZ Hasanov, **Enflasyon Belirsizliğinin Tüketim Üzerindeki Etkileri: Türkiye Örneği**, Doğu Üniversitesi Dergisi, 9(2) 2008.

TCMB, Reel Efektif Döviz Kuru Endekslerine İlişkin Yöntemsel Açıklama.

YÜKSEL, Aslı ve YÜKSEL Aydın. “ Bankacılık Sektörü Hisse Senedi Endeksi İle Enflasyon Arasındaki İlişki: Yedi Ülke Örneği”, **Yönetim ve Ekonomi**, Cilt: 20, Sayı: 2, 2013.

İnternet Adresleri:

Borsa İstanbul Pay Çeşitleri, <https://www.borsaistanbul.com/tr/sayfa/93/pay-cesitleri>

Borsa İstanbul Borçlanma Araçları Piyasası, <https://www.borsaistanbul.com/tr/sayfa/343/borclanma-araclari-piyasasi>,

Borsa İstanbul Kıymetli Madenler ve Kıymetli Taşlar Piyasası, , <https://www.borsaistanbul.com/tr/sayfa/141/kiymetli-madenler-ve-kiymetli-taslar-piyasasi>

Borsa İstanbul, BİST Piyasa Değeri Ağırlıklı Pay Endeksleri Temel Kuralları, <https://www.borsaistanbul.com/files/bist-piyasa-degeri-agirlikli-pay-endeksleri-temel-kurallari.pdf>

Borsa İstanbul, Cevaplarla Borsa ve Sermaye Piyasası, 2020, s.4 [https://www.borsaistanbul.com/data/kilavuzlar/Cevaplarla Borsa ve Sermaye Piyasasi.pdf](https://www.borsaistanbul.com/data/kilavuzlar/Cevaplarla_Borsa_ve_Sermaye_Piyasasi.pdf) (06.12.2020)

Borsa İstanbul,2012 Faaliyet Raporu, <https://www.borsaistanbul.com/docs/defaultsource/yay%C4%B1nlar/borsa-istanbul-2012-faaliyet-raporu.pdf?sfvrsn=4> (12 Mayıs 2019)

Sermaye Piyasası Kurulu, Yatırımcı Bilgilendirme Kitapçıkları-2, 2007 <http://www.tml.web.tr/download/sermaye-piyasasi-araclari.pdf> (06.12.2020)

Türk Dil Kurumu, **Büyük Türkçe Sözlük**, <https://sozluk.gov.tr/>, (10.12.2020).

